

- 66 జలాభ్రపాద్యధీనే తే । జలాకాశ శుభ్రో యోః
అధారౌ తు ఘటాకాశ । మహాకూవ్యవస్థితౌ ॥ ౨౨౫
- 67 • ఏవ మానందవిజ్ఞాన । మయౌ హ్యమ్యైవయౌ ర్వశౌ
తదధిష్ఠానకూటస్థ । బ్రహ్మణీ తువేదోక్త శ్రే ॥ ౨౨౬
- 68 * అత్మభేదో జగత్సత్య । మిశోఽన్యస్వరూపీ త్రయమే
త్యజ్యతే తై స్తదా సాంఖ్య । యోగబ్రాహ్మంతసమ్మతిః ॥ ౨౨౭
- 69 • న నిరోధో న చోత్పత్తిః । న బద్ధో న చ సాధకః
న ముముక్షు ర్నవై ముక్త । ఇత్యేషా పరమార్థతా ॥ ౨౩౧
- 70 • మాయాఖ్యాయాః కామధనౌ । ర్వత్సౌ జీవేశ్వరౌ పుభౌ
యథేచ్ఛం విబతాం ద్వైతంతత్త్వం త్వద్వైతమేవ హి ॥ ౨౩౬
- 71 • కూటస్థబ్రహ్మణో ర్భేదో । నామమాత్మాద్యతే న హి
ఘటాకాశమహాకాశౌ । వియుజ్యేతే న హి క్వచిత్ ॥ ౨౩౮
- 72 యే వదం తీత్ర మేతేఽపి బ్రాహ్మ్యంతేఽవిద్యయాఽత్ర కిమ్?
సః యథాపూర్వ మేతేషామత్య భ్రాంతే రదర్శనాత్ ॥ ౨౩౯
- 73 నాద్వైత మపరోక్షం చే । నృ చిద్రూపేణ భాసనాత్
అశేషేణ న భాతం చేతాద్వైతం కిం భాసతేఽఖిలమ్ ॥ ౨౪౨
- 74 అచింత్యరచనారూపం । మాయైవ సకలం జగత్
ఇతి నిఘ్నిత్య వస్తుత్వ । మద్వైతే పరిశేష్యతామ్ ॥ ౨౪౬
- 75 యదా సర్వే ప్రభివ్యంతే । హృదయగ్రంథయ స్త్రితి
కామా గ్రంథిస్వరూపేణ । వ్యాఖ్యాతా వాక్యశేషతః ॥ ౨౬౦
- 76 * అహంకారచిదాత్మానా । వేకిక్య త్యావివేకతః
ఇదం మే స్యాద్దిదం మే స్యాద్దితీచ్ఛాః కామశబ్దితాః ॥ ౨౬౧

- 77 * అప్రవేశ్య చిదాత్మానం । పృథ కృశ్య స్పహంకృతిమ్
ఇచ్ఛంస్తు కోటివస్తుని । స బాధే గృంథిభదతః. ౨౬౨ ౨౪౭
- 78 గృంథిభేదేపి సంభావ్యా । ఇచ్ఛాః పౌరబద్ధదోషతః
బుద్ధ్యాపి పాపబాహుల్యా । దసంతోషా యథా తప. ౨౬౩ ౨౪౮
- 79 • అహంకారగతేచ్ఛాద్యై । రేహవ్యాధ్యాదిభి స్తథా
పుణ్యదిజస్మనానై ర్వా । చిద్యాపాత్మని కిం భవేత్? ౨౬౪ ౨౪౯
- 80 * గృంథిభేదా త్పురా ప్యేవ । మితి చే త్త స్మ విస్మర
అయమేవ గృంథిభేద । స్తవ తేన కృతి భవాన్. ౨౬౫ ౨౫౦
- 81 • నైవం బాసంతి మూఢాశ్చేత్! సోఽయం గృంథి ర్న చాపరః
గ్రంథితద్ధేదమాత్రేణ । వైషమ్యం మూఢబుద్ధయోః. ౨౬౬ ౨౫౧
- 82 పృష్ఠత్వై వా, నిష్ఠత్వై వా । దేహేంద్రియమనేధియామ్
స కించిదపి వైషమ్య । మ స్తజ్ఞానివిబుద్ధయోః. ౨౬౭
- 83 వ్యాత్యోగితియయో ర్వేద । పాతాపాతకృతా భిదా
నాహరాదా పన్తి భేద । స్సోఽయం న్యాయోఽత్య
యోబ్యతామ్. ౨౬౮
- 84 • అజ్ఞాత్వా శాస్త్రహృదయం । మూఢో వక్త్యస్యథాఽస్యథా
మూర్ఖాణాం నిర్ణయ స్త్రాస్తా । మస్మత్స్విద్ధాంత ఉచ్యతే. ౨౬౯
- 85 • వైరాగ్యబోధోపరమాః । సహయా సై పరస్పరమ్
ప్రాయేణ సహ వ ర్తంతే । వియుజ్యేతే క్వచి త్త్వచిత్. ౨౭౦
- 86 త్యయోఽప్యత్యంతపక్వా శ్చేత్ । మహత స్తపసః ఫలిమ్
దురితేన క్వచి త్కించి । త్కదాచి త్యృతిబద్ధ్యతే. ౨౭౧

- 87 * వైరాగ్యోపరతి పూర్ణే । బోధస్తు పృతిబధ్యతే
యస్య తస్య న మోక్షోఽస్తి । పుణ్యలోక స్తపోబలాత్. ౨౮౩
- 88 * పూర్ణే బోధే తదన్యో ద్వై । పృతిబద్ధో యదా తదా
మోక్షో వినిశ్చితః కింతు । దృష్టదుఃఖం న నశ్యతి. ౨౮౪
- 89 * అరబ్ధకర్మనానాత్మాత్ । బుద్ధానా మన్యథాఽన్యథా
వర్తనం తేన శాస్త్రార్థే । భృమితవ్యం న పండితైః. ౨౮౫
- 90 * జగచ్చిత్రం స్వచైతన్యే । పటే చిత్ర మివార్పితమ్
మాయయా త దుపేక్ష్యేవ । చైతన్యే పరిశేష్యతామ్. ౨౮౬
- 91 చిత్రాదీప మిమం నిత్యం । యేఽనుసందధతే బుధాః
పశ్యంతోఽపి జగచ్చిత్రంతే ముహ్యంతి న పూర్వవత్. ౨౮౭

~*~

7. తృప్తి దీపః

- 1 * అత్మానం చే ద్విజానీయా । దయ మస్మీతి పూరుషః
కి మిచ్చ స్కస్య కామాయ । శరీర మనుసంజ్వరేత్ ? ౧
- 2 అస్యా శ్చుతే రభిప్రాయ । స్పృహ్య గత్ర విచార్యతే
జీవన్ముక్తస్య యా తృప్తి । స్నా తేన విశదాయతే. ౨
- 3 మాయాభాసేన జీవేశౌ । కరోతీతి శ్రుతత్వతః
కల్పితావేవ జీవేశౌ । తాభ్యాం సర్వం పృకల్పితమ్. ౩
- 4 * సాధిష్ఠానో విమోక్షదౌ । జీవేఽధిక్రియతే న తు
కేవలో నిరధిష్ఠాన । విభాగంతేః క్వా వ్యసిద్ధితః. ౬

- 5 * అధిష్ఠానాంశసంయుక్తం । భృమాంశ మవలంబితే
యదా తదాహం సంసారి । త్యేష్యం జీవేభిమన్యతే. ౭
- 6 * భృమాంశస్య తిరస్కారా । దధిష్ఠాసప్రధానతా
యదా తదా చిదాత్మాహం । మసంగేఽస్మీతి బుధ్యతే. ౮
- 7 * నాసంగేహంకృతి ర్యుక్తా । కథ 'మస్మితే' చే చ్చృణు
ఏకో ముఖ్యో ద్వా వముఖ్యా । విత్కర్తృ ప్రవిధేహమః. ౯
- 8 * ఆన్యేఽన్యాధ్యస్తరూపేణ । కూటస్థాభానయో ర్వపుః
ఏకీభూయ భవే న్ముఖ్యః । తత్ర మూఢైః ప్రియుజ్యతే. ౧౦
- 9 * పృథ గాభాసకూటస్థా । వముఖ్యా తత్ర తత్త్వవిత్
పర్యాయేణ ప్రియుం క్తేహం । శబ్దం లోకే చ వైదికే. ౧౧
- 10 * కూటస్థాఽస్మీతి బోధేహి । మిథ్యా చే న్నేతి కో పదేతః?
సహి సత్యతయాభీష్టం । రజ్జుసర్పవిసర్పణమ్. ౧౨
- 11 * తాదృశేనాపి బోధేన । సంసారో హి నివర్తతే
యజ్ఞానురూపో హి బలి । రిత్వాహు ర్లోకికా జనాః. ౧౩
- 12 * దేహత్మజ్ఞానవత్ జ్ఞానం । దేహత్మజ్ఞానబాధకమ్
ఆత్మన్యేప భవే ద్యస్య । స నేచ్ఛన్నపి ముచ్యతే. ౧౪
- 13 * పరోక్ష మపరోక్షం చ । జ్ఞాన మజ్ఞాన మి త్యదః
నిత్యాపరోక్షరూపేహి । స్వయం స్యాద్ధృశమే యథా. ౧౫
- 14 * అజ్ఞానావృత్తివిశేష । ద్వివిధజ్ఞానత్వప్రయః
శోకాపగమ ఇత్యేతే । యోజనీయా శ్చిదాత్మని. ౧౬
- 15 * విశేషాత్పత్తితః పూర్వ । మపి విశేషసంస్కృతిః
అస్త్యేవ తదవస్థాత్వ । మవిరుద్ధం తత స్తయోః. ౧౭

- 16 బ్రహ్మణ్యారోపితత్వేన । బ్రహ్మవస్థే ఇమే ఇతి
స శంకనీయం సర్వాసాం । బ్రహ్మణ్యే వాధిరోపణాత్. ౪౦
- 17 • అజ్ఞానస్వాశ్రయో బ్రహ్మే । త్యధిష్ఠానతయా జగుః
జీవావస్థాత్వ మజ్ఞానా । భిమానిత్వా దవాదిషమే. ౪౩
- 18 జ్ఞానద్వయేన నష్టేఽస్మిత్ । అజ్ఞానే తత్త్వతాపృతిః
స భాతి నాస్తి చే త్యేషా । ద్వివిధాపి వినశ్యతి. ౪౪
- 19 నివృత్తే సర్వసంసారే । నిత్యముక్తత్వభాసనాత్
నిరంకుశ భవే త్త్వపిః । పున శ్శౌకాసముద్భవాత్. ౪౭
- 20 అపరోక్షజ్ఞానశోక । నివృత్త్యాభ్యే ఉభే ఇమే
అవస్థే జీవగే బుద్ధిత । అత్మానం చే దితి శృతిః. ౪౮
- 21 పరోక్షజ్ఞానకాలేఽపి । విషయస్వప్రకాశతా
సమా, బ్రహ్మస్వప్రకాశ । మస్తీ త్యేవం విబోధనాత్. ౫౦
- 22 అహం బ్రహ్మే త్యనుల్లిఖ్య । బ్రహ్మస్తీ త్యేవ ముల్లిఖేత్
పరోక్షజ్ఞాన మేత న్న । భ్రాంతం బాధానిరూపణాత్. ౫౧
- 23 • అసత్వాంశో నివర్తత । పరోక్షజ్ఞానత స్తథా
అభానాంశనివృత్తి స్సన్య । దపరోక్షధియా కృతా. ౫౬
- 24 • దశమోఽస్తీ త్యవిభ్రాంతం । పరోక్షజ్ఞాన మీక్యతే
బ్రహ్మస్తీత్యపి తద్వ త్స్యన్య । దజ్ఞానావరణం సమమ్. ౫౭
- 25 • అవాంతరేణ వాక్యేన । పరోక్ష బ్రహ్మధీ ర్మవేత్
సర్వత్రైవ మహవాక్య । విచారా దపరోక్షధిః. ౬౯
- 26 బ్రహ్మ౭౭పరోక్ష్యనిర్ద్యర్థం । మహవాక్య మితీరితమ్
వాక్యవృత్తా పతో బ్రహ్మ౭౭ । పరోక్ష్యే విమతి ర్మహి. ౭౦

(6)

శృ త్తి దీ ప :

25

- 27 • 'త త్త్వ ము' స్వాదివాక్యేషు । లక్షణా భాగలక్షణా
'సోఽయ' మిత్యాదివాక్యస్థ । పదయోరిప నాపరా. ౭౪
- 28 • సంసర్గో వా విశిష్టో వా । వాక్యార్థో నాత్య సమ్మతః
అఖండైకరసత్వేన । వాక్యార్థో విదుషాం మతః. ౭౫
- 29 • ప్రత్యగ్బోధో య ఆభాతి । సోఽద్వయానందలక్షణః
అద్వయానందరూపశ్చ । ప్రత్యగ్బోధైకలక్షణః. ౭౬
- 30 • వివంసతి మహావాక్యా । త్వరోక్షజ్ఞాన మీర్యతే
యై స్తేషాం శాస్త్రసిద్ధాంత । విజ్ఞానం శోభతే తరామి. ౭౭
- 31 • అంతఃకరణసాహిత్య । రాహిత్యాభ్యాం విశిష్టతే
ఉపాధి ర్జీవభావస్య । బ్రహ్మతాయాశ్చ నాన్యథా. ౮౫
- 32 * అంతఃకరణసంత్యాగా । దవశిష్టే చిదాత్మని
'అహంబ్రహ్మైతి'వాక్యేన । బ్రహ్మత్వం సాక్షి నేక్ష్యతే. ౮౯
- 33 • స్వప్రకాశోఽపి సాక్ష్యేష । ధీపుత్ర్యా వ్యాప్యతేఽన్యపత్
ఫలవ్యాప్యత్వమే వాస్య । శాస్త్రకృద్భి ర్నివారితమ్. ౯౦
- 34 • ఆత్మానం చే ద్విజానీయా । దయ మస్మీతి వాక్యతః
బ్రహ్మత్వప్రకృ ముల్లిఖ్య । యో బోధ స్సోఽభిధీయతే. ౯౬
- 35 • అస్తు బోధోఽపరోక్షేఽత్ర । మహావాక్యా త్తథాఽప్యసా
న దృఢ శ్శృపణాదీనా । మాచార్యైః పున రీరణాత్. ౯౭
- 36 • 'అహం బ్రహ్మైతి' వాక్యార్థ । బోధో యావ ద్దృఢీభవేత్
శమాదిసహిత స్తావ । దభ్యసే చ్ఛృపణాదికమ్. ౯౮
- 37 • వేదాంతానా మశేషాణా । మాదిమధ్యాపసాసతః
బ్రహ్మత్వన్యేప తాత్పర్య । మితి ధీ శ్శృపణం భవేత్. ౧౦౧

- 38 • సమన్వయాధ్యాయ ఏతః । త్సూక్తం ధీస్వాస్థ్యకారిభిః
తర్కైః స్సంభావనాఽర్థస్య । ద్వితీయాధ్యాయ ఉరితా. ౧౦౨
- 39 • బహుజన్మదృఢాభ్యాసా । ధ్వేహది ష్వాత్మధీః క్షణాత్
పునః పున రుదే త్యేవం । జగత్సత్వత్వధీ రవి. ౧౦౩
- 40 • విపరీతా భావనేయ । మైకాగ్ర్యా త్సా నివర్తతే
తత్త్వపదేశా త్ప్రాగేవ । భవ త్యేత దుపాసనాత్. ౧౦౪
- 41 • ఉపాస్తయోఽత ఏవాత్య । బ్రహ్మశాస్త్రేఽపి చింతితాః
ప్రా గనభ్యాసినః పశ్చాత్ । ద్రవ్యహ్మభ్యాసేన త ద్భవేత్. ౧౦౫
- 42 • మూర్తిప్రత్యయసాంతత్య । మన్యానంతరితం ధియః
ధ్యానం తత్రాతినిర్బంధే । మనస శ్చంచలాత్మనః. ౧౦౬
- 43 • అప్యబ్ధిపానా న్మహతః । సుమేరూన్మూలనాదపి
అపి పహ్మ్యశనా త్సాధో ! । విషమ శ్చిత్తనిగ్రహః. ౧౦౭
- 44 • తత్త్వస్మృతే రవసరో । నా స్త్యన్యాభ్యాసశాలినః ౧౦౮
జనకాదేః కథం రాజ్య । మితి చే ద్దృఢబోధతః. ౧౦౯
- 45 • జ్ఞానినోఽజ్ఞానిన శ్చాత్ర । నమే ప్యారబ్ధకర్మణి
స క్లేశో జ్ఞానినో దైర్యాత్ । మూఢః క్లిశ్య త్యధైర్యతః ౧౧౦
- 46 • సాక్షాత్ప్రతాత్మధీ స్సమ్యక్ । గవిపర్యయబాధితః
కి మిచ్ఛ న్నన్య కామాయ । శరీర మనుసంజ్వరేత్ ? ౧౧౧
- 47 • జగన్మిత్యాత్వధీభావా । దాక్షిప్తా కామ్యకాముకౌ
తయో రభావే సంతాప । శ్చామ్యేన్నిస్సేహదీపవత్. ౧౧౨
- 48 • ప్రారబ్ధకర్మప్రాబల్యాత్ । భోగే ప్విచ్ఛాద్ధ భవే ద్యది
క్లిశ్యన్నైవ తదా ప్యేష । భుక్తే విప్లిగృహీతవత్. ౧౧౩

- 49 • పరిజ్ఞా యోషభుక్తో హి । భోగో భవతి తుష్టయే
విజ్ఞాయ సేవిత శ్చైరో । మైత్రీ మేతి స చోరతామ్. ౧౪౮
- 50 వివేకే జాగృతి సతి । దోషదర్శనలక్షణే
కథ మారబ్ధకర్మాపి । భోగేచ్ఛాం జనయిష్యతి? ౧౫౦
- 51 నైష దోషో యతోఽనేక । విధం ప్యారబ్ధ మిష్యతే
ఇచ్ఛాఽనిచ్ఛా పరేచ్ఛా చ । ప్యారబ్ధం త్రివిధం స్మృతమ్.
- 52 న చేశ్వరత్వ మీశస్య । హీయతే తావతా యతః
అవశ్యంభావితా ప్యేషా । మీశ్వరేనైవ నిర్మితా. ౧౫౭
- 53 • భర్జితాని తు బీజాని । సం త్యక్తార్కకరాణి చ
విద్యదిచ్ఛా తథేష్టవ్యాఽ । సత్త్వబోధా న్న కార్యకృత్ ౧౬౪
- 54 • య దభావి న త ద్భావి । భావి చే న్న త దన్యథా
ఇతి చింతావిష ఘ్నోఽయం । బోధో భృమనివర్తకః. ౧౬౮
- 55 * నిర్బంధ స్తత్త్వవిద్యాయా । ఇంద్రజాలత్వసంస్మృతౌ
ప్యారబ్ధస్యాగ్రహో భోగే । జీవస్య సుఖదుఃఖయోః. ౧౭౫
- 56 * అన్యథా యాజ్ఞవల్క్యాదే । రాచార్యత్వం న సంభవేత్
ద్వైతదృష్టా పవిద్యతాద్వైతాఽదృష్టా న వా గ్వదేత్. ౧౮౪
- 57 • తదిష్ట మేష్టవ్యమాయా । మయత్వస్య సమీక్షణాత్
ఇచ్ఛన్త ప్లజ్జవ న్నేచ్ఛేత్ । కి మిచ్ఛ న్నపి హి శుభ్రతమ్.
- 58 రాగో లింగ మబోధస్య । సంతు రాగాదయో బుధే
ఇతి శాస్త్రద్వయం సార్థ । మేషం సత్యవిరోధతః. ౧౯౦
- 59 సృక్చందనవధూవస్త్ర । సువర్ణాదిషు పామరః
అప్రమత్తో యథా తద్వ । న్న ప్రమాద్యుతి భోక్తరి. ౨౦౫

- 60 కౌశలాని వివర్ణంతే । తేషా మభ్యాసపాటవాత్
యథా తద్వ ద్వివేకోఽస్యా । వ్యభ్యాసా ద్విశదాయతే. ౨౦౯
- 61 వివిచ్యతా భౌక్తృతత్త్వం । జాగ్రదాది స్వసంగతా
అన్వయవ్యతిరేకాభ్యాం । సాక్షి నిర్విధ్యవసీయతే. ౨౧౦
- 62 * జాగ్రత్స్వప్నసుమప్త్యాది । ప్రపంచం య త్ప్రకాశతే
తద్భృహహ మితి జ్ఞాత్వా । సర్వబంధైః ప్రముచ్యతే. ౨౧౩
- 63 స్థూలం సూక్ష్మం కారణం చ । కరీరం త్రివిధం స్మృతమ్
అవశ్యం త్రివిధోఽస్త్యేవ । తత్ర తత్త్వదితో జ్వరః. ౨౨౩
- 64 ఏతే జ్వరా శ్శరీరేషు । తిగ్రము స్వాభావికా మతాః
వియోగే తు జ్వరై స్తాని । శరీరాజ్యేవ నాసతే. ౨౨౪
- 65 చిదాభాసేన వ్యసంభవాన్య । జ్వరా స్సాక్షిణి కా కథా ?
ఏవమ ప్యేకతాం మేనే । చిదాభాసో హ్యవిద్యయా. ౨౩౦
- 66 ఉపస్థకుష్ఠిని వేక్యా । విలాసేషు విలజ్జతే
జానతోఽగ్రే చిదాభాసః స్వప్రభ్యాతో విలజ్జతే. ౨౩౮
- 67 కి మిచ్చ నితి వాక్యోక్త । క్షౌకమోక్ష ఉదీరితః
అభాసస్య హ్యవస్థైషా । పక్షి తృప్తిస్తు సప్రమి. ౨౪౦
- 68 సాంకుశా విషయై స్తృప్తి । రియం తృప్తి ర్నిరంకుశా
కృతం కృత్యం ప్రాపజ్ఞయం । ప్రాప్త మిత్యేవ తుష్యతి.
- 69 * గుంహపుంజాది దహ్యేత । నన్యారోపితవహ్నినా
నన్యారోపితసంసార । ధర్మా నేవ మహం భజే. ౨౪౯
- 70 * అహం మనుష్య ఇత్యాది । వ్యవహారో వివా వ్యముమ్
వివర్యాసం చిరాభ్యస్త । వాసనాతోఽవకల్పతే. ౨౬౨

- 71 * విక్షేపా నాస్తి యస్మా న్మ । స సమాధి స్తతో మమ
విక్షేపా వా సమాధి ర్వా । మనస స్సా ద్వికారిణః. ౨౬౫
- 72 నిత్యానుభవరూపస్య । కో వా మేఽనుభవః పృథక్
కృతం కృత్యం ప్రాపణీయం ప్రాప్తమిత్యేవ నిశ్చయః. ౨౬౬
- 73 * అథవా కృతకృత్యోఽపి । లోకానుగ్రహకామ్యయా
కాస్త్రియైస్తైవ మార్గేణ । వర్తేఽహం కా మమ క్షతిః? ౨౬౮
- 74 ఏవం చ కలహః కుత్ర । సంభవే త్కర్మిణో మమ ?
విభిన్నవిషయత్వేన । పూర్వాపరసముద్యపత్. ౨౭౦
- 75 * వపుర్వాగ్రీమ నిర్బంధః । కర్మిణో న తు సాక్షిణి
జ్ఞానిన స్సాక్ష్యలేపత్వే । నిర్బంధో నేతరత్ర హి. ౨౭౨
- 76 * ఏవం చాన్యేన్యవృత్తాంతా । సభిక్షౌ బధిరావివ
వివదేతాం బుద్ధిమంతే । హసంత్యేవ విలోక్య తే. ౨౭౩
- 77 బాధితం దృశ్యతా మక్షే । సైన బాధే న దృశ్యతే
జీవ న్నాఖు ర్న మార్హారం । హంతి, హన్యాత్త్రిభిః మృతః ?
- 78 * అవిద్యదనుసారేణ । వృత్తి ద్బుద్ధస్య యుజ్యతే
స్తనంధయానుసారేణ । వర్తతే తత్ప్రతి యతః. ౨౮౭
- 79 * కృతకృత్యతయా తృప్తః । ప్రాప్తప్రాప్త్యతయా పునః
తృప్త్యన్నేపం స్వమనసా । మన్యతేఽసా నిరంతరమ్. ౨౯౦
- 80 ధన్యోఽహం ధన్యోఽహం నిత్యం స్వాత్మాన మంజసా దేద్మి.
ధన్యోఽహం ధన్యోఽహం । ధన్యో ధన్యః పునః పునర్ధన్యః.
- 81 అహో పుణ్య మహో పుణ్యం । ఫలితం ఫలితం దృఢమ్!
అస్య పుణ్యస్య సంపత్తే । రహో పయ మహో పయమ్!

- 82 అహో కాస్త్ర మహో కాస్త్ర । మహో గురు రహో గురుః
అహో జ్ఞాన మహో జ్ఞాన । మహో సుఖ మహో సుఖమ్!
- 83 తృప్తిదీప మిమం నిత్యం । యేననునందథతే బుధాః
బ్రహ్మనందే నిమజ్జంత । సై తృప్యంతి నిరంతరమ్. ౨౯౮

8. కూటస్థదీపః

- 1 * ఖాదిత్యదీపితే కుడ్యే । దర్పణాదిత్యదీప్తివత్
కూటస్థభానితో దేహో । ధీస్థితేన భాస్యతే. ౧
- 2 * అనేకదర్పణాదిత్య । దీప్తినాం బహుసంఘమ్
ఇతరా వ్యజ్యతే తాసాః సుభావేపి ప్రకాశతే. ౨
- 3 * సైకైషేనోధీస్థా చిత్ । ఘటమే నావభాసయేత్
ఘటస్య జ్ఞాతతా బ్రహ్మ । చైతన్యే నావభాస్యతే. ౪
- 4 * అజ్ఞాతత్వేన భాతోఽయం । ఘటో బుద్ధ్యదయా త్పురా
బ్రహ్మణై వేపరిష్టాత్తు । జ్ఞాతత్వేన త్యసా భిదా. ౫
- 5 జ్ఞాతత్వం నామ కుంభే త । చ్చిదాభాసఫలోదయః
న ఫలం బ్రహ్మచైతన్యం । మానా త్ప్రాగపి సత్త్వతః. ౧౦
- 6 పరాగర్థప్రమేయేషు । యా ఫలత్వేన సమ్మతా
సంవి త్సైవేహ మేయోఽర్థో । వేదాంతోక్తిప్రమాణతః. ౧౧
- 7 ధీవృత్త్యాభాసకుంభానాం । సమూహో భాస్యతే చిత్తా
కుంభమాత్రఫలత్వా త్స । ఏక ఆభాసత స్స్ఫురేత్. ౧౪

- 8 చైతన్యం ద్విగుణం కుంభే । జ్ఞాతత్వేన స్ఫుర త్యతః
అన్యేఽనువ్యవసాయాఖ్య । మాఘ రేత ద్యథోదితమ్. ౧౫
- 9 స్వమాత్యం భాసయే తప్తం । లోహం నాన్య త్కదాచస
ఏవ మాభాససహితా । పృత్య స్వస్వభాసికాః. ౧౯
- 10 * సంధయోఽఖిలవృత్తినా । మభావా శ్చావభాసితాః
నిర్వికారేణ యేనాసా । కూటస్థ ఇతి చోచ్యతే. ౨౧
- 11 * ఘటే ద్విగుణచైతన్యం । యథా బాహ్యే తథాఽంతరే
వృత్తిష్టపి తత స్తత్య । వైశద్యం సంధితోఽధికమ్. ౨౨
- 12 నైష్కర్మ్యసిద్ధావ ప్యేవ । మాచార్యై స్సృష్ట మీరితమ్
సామానాధికరణ్యస్య । బాధార్థత్వ మతోఽస్తు తత్. ౪౪
- 13 * సర్వం బ్రహ్మేతి జగతా । సామానాధికరణ్యవత్
అహం బ్రహ్మేతి జీవేన । సమానాధికృతి ర్భవేత్. ౪౫
- 14 * సామానాధికరణ్యస్య । బాధార్థత్వం నిరాకృతమ్
ప్రయత్నతో వివరణే । కూటస్థస్య వివక్షయా. ౪౬
- 15 * బుద్ధ్యాదీనాం స్వరూపం యో । వివిన్ క్తి స తత్త్వవిత్
స ఏవ ముక్త ఇత్యేవం । వేదాంతేషు వినిశ్చయః. ౫౪
- 16 ఏవం చ సతి బంధ స్సాన్యత్ । కస్యేత్కాది కుతర్కభాః
విడంబనా దృఢం బిండ్యాః । బిండనోక్తిప్రకారతః. ౫౫
- 17 * ఇతి వైవపురాణేషు । కూటస్థః ప్రవివేచితః
జీవేశ్వాదిరహితః । కేవల స్వస్వప్రభ శ్శివః. ౫౯
- 18 * అన్యన్విద్యాపి జీవేశో । చేతనో స్వప్నగా సృజేత్
మహమాయా సృజ త్యేతా । విశ్వాశ్చర్యం కి మత్ర తే. ౬౩

- 19 * సర్వజ్ఞత్వాదికం చేశే । కల్పయిత్వా పృథర్ముయేత్
ధర్మిణం కల్పయంత్యాస్య । తే భారో ధర్మకల్పనే. ౬౪
- 20 తస్మా త్పుతర్లం సంత్యజ్య । ముముక్షు శ్శుశి మాశ్రయేత్
శుశో తు మాయా జీవేశ్ । కరోతీతి పృథర్ముతమ్. ౬౮
- 21 * న నిరోధో న చోత్పత్తి । ర్న బద్ధో న చ సాధకః
న ముముక్షు ర్న వై ముక్త । ఇత్యేషా పరమార్థతా. ౭౦
- 22 * శుశితాత్పర్య మఖిల । మబుద్ధ్యా భ్రామ్యతే జడః
వివేకి త్వఖిలం బుద్ధ్యా । తిష్ఠ త్యానందవారిధౌ. ౭౪
- 23 మాయామే ఘో జగన్నిరం । వర్తత్యేవ యథా తథా
చిదాకాశస్య నో హని । ర్న వా లాభ ఇతి స్థితిః. ౭౫
- 24 ఇమం కూటస్థదీపం యోఽ । నుసంధత్తే నిరంతరమ్
స్వయం కూటస్థరూపేణ । దీప్యతేఽసౌ నిరంతరమ్. ౭౬

9. ధ్యా న దీ పః

- 1 * సంవాదిభ్రమవ ద్భృష్క । తత్త్వేపాస్యాఽపి ముచ్యతే
ఉత్తరే తాపనియేఽతః । శుశోపాస్తి రనేకథా. ౧
- 2 * మణిప్రదీపప్రభయో । ర్మణిబుద్ధ్యాఽభిధావతోః
మిథ్యాజ్ఞానావిశేషేఽపి । విశేషోఽర్థక్రియాం పృతి. ౨
- 3 * దీపప్రభామణిభ్రాంతి । ర్విసంవాదిభ్రమ స్స్మృతః
మణిప్రభామణిభ్రాంతి । స్సంవాదిభ్రమ ఉచ్యతే. ౬
- 4 గోదావర్యుదకం గంగో । దకం మత్స్యా విశుద్ధయే
సంప్రాప్త్య శుద్ధి మాప్నోతి । స సంవాదిభ్రమో మతః. ౮

(8)

ధ్యానదీపః

39

- 5 అన్యథా మృత్రికాదారు । శిలా స్ఫుర్య రేవతాః కథమ్ ?
అగ్నిత్వాదిధియోపాస్యాః । కథం వా యోషిదాదయః ? ౧౧
- 6 స్వయంభృమోఽపి సంవాదీ । యథా సమ్యక్ కృతప్రదః
బ్రహ్మతత్త్వోపాసనాఽపి । తథా ముక్తిఫలప్రదా. ౧౩
- 7 వేదాంతేభ్యో బ్రహ్మతత్త్వ । మఖండైకరసాత్మకమ్
పరోక్ష మపగ మ్రోత । దహ మస్మి త్యుపాసతే. ౧౪
- 8 • శాస్త్రోక్తేనైవ మార్గేణ । సచ్చిదాసందనిశ్చయాత్
పరోక్షమపి తద్విజ్ఞానం । తత్త్వజ్ఞానం సతు భృమః. ౧౯
- 9 బ్రహ్మ యద్యపి శాస్త్రేషు । పృథక్త్యేనైవ వస్తితమ్
మహావాక్యై స్తథాఽప్యేత । ద్దుర్బోధ మవిచారిణః. ౨౦
- 10 • అపరోక్షదైవతబుద్ధిః । పరోక్షదైవతబుద్ధ్యనుత్.
అపరోక్షశిలాబుద్ధి । ర్న పరోక్షశతాం నువేత్. ౨౩
- 11 • ఉపాస్తీనా మనుష్ఠాన । మార్గగ్రంథేషు వర్ణితమ్
విచారాక్షమమర్త్యాశ్చ । త చ్ఛృత్వోపాసతే గురోః. ౨౮
- 12 విచారయ న్నామరణం । నైవాత్మానం లభేత చేత్
జన్మాంతరే లభేతైవ । పృతిబంధక్షయే సతి. ౩౩
- 13 • కాలేన పరివచ్యంతే । కృషిగర్భాపయో యథా
తవ్య దాత్మవిచారోఽపి । శనైః కాలేన పచ్యతే. ౩౭
- 14 • పునఃపున ర్విచారేఽపి । త్రివిధప్రతిబంధతః
స వేత్తి తత్త్వ మిత్యేత । ద్వాత్రికే సమ్యక్ గీతమ్. ౩౮
- 15 అతీతేనాపి మహిషీ - । స్నేహేన ప్రతిబంధతః
భిక్ష స్తత్త్వం న వేదేతి । గాథా లోకే ప్రతియతే. ౪౧

- 16 పృథిబింధో వర్తమానే । విషయాసక్తిలక్షణః
పృజ్ఞామాంద్యం కుతర్కశ్చ । విపర్యయదురాగ్రహః. ౪౩
- 17 అగామిప్రతిబంధశ్చ । వామదేవే నమీరితః
ఏకేన జన్మనా క్షిణ్ । భరతస్య త్రిజన్మభిః. ౪౫
- 18 శేషాంచ త్స విచారోఽపి । కర్మణా పృథిబిద్వ్యతే
శృవణాయాపి బహుభి । ర్యో న లభ్య ఇతి శ్రుతేః. ౫౩
- 19 * అత్యంతబుద్ధిమాంద్యా ద్వా । సామగ్ర్యా వా వ్యసంభవాత్
యో విచారం న లభతే । బ్రహ్మోపాసిత సోఽనిశమ్. ౫౪
- 20 * నిర్గుణబృహ్మతత్త్వస్య । న హ్యుపాస్తే రసంభవః
సగుణబృహ్మణీ వత్స । ప్రత్యయావృత్తిసంభవాత్. ౫౫
- 21 * వాగాద్యగోచరాకార' । మిత్యేవం యది వే త్యసా
వాగాద్యగోచరాకార । మిత్యుపాసిత నో కుతః ? ౫౬
- 22 కా తే భక్తి రుపాస్తా చే । తక్ర స్తే ద్వేష స్త దీరయ
మానాభావో న వాచ్యోఽస్యాంబహుశ్రుతిమ దర్శనాత్. ౬౨
- 23 ఉత్తరస్మింస్తాపనీయే । శైబ్యపృశ్నేఽథ కాతకే
మాండాక్యాదౌ చ సర్వత్ర । నిర్గుణోపాస్తి రీరితా. ౬౩
- 24 * అనుష్ఠానప్రకారోఽస్యాః । పంచీకరణ ఈరితః
జ్ఞానసాధన మేత చ్చ । న్నేతి కేనాత్ర వారితమ్ ? ౬౪
- 25 నానుతిష్ఠతి క్షోఽప్యేత । దితి చే న్మాఽనుతిష్ఠతు
పురుష స్యాపరాధేన । కి ముపాస్తిః ప్రదుష్కతి ? ౬౫
- 26 అన్తూలాదే ర్నిషేధ్యస్య । గుణసంఘస్య సంఘృతిః
తథా వ్యాసేన నూత్రేఽన్మిన్ముక్తాఽక్షరధియాం త్వితి. ౬౯

- 27 అనందాదిభి రస్మలా । దిభి శ్చాత్మాఽత్య లక్షితః
అఖండైకరస స్సోఽహ । మస్మి త్యేప ముపాసతే. 23
- 28 * బోధోపాస్త్యో ర్విశేషః క । ఇతి చే దుచ్యతే శృణు
పస్తుతంతో భవే ద్బోధః । కర్తృతంత్య ముపాసనమ్. 24
- 29 యావ చ్చింత్యస్వరూపత్వా । భిమాన స్వస్య జాయతే
తావ ద్విచింత్య పశ్యాచ్చ । తదే వామృతి ధారయేత్. 25
- 30 పరవ్యసనిసి నారీ । వ్యగ్రాఽపి గృహకర్మణి
తదే వాస్వాదయ త్యంతః । పరసంగరసాయనమ్. 26
- 31 * ఏవం ధ్యానైకనిష్ఠాఽపి । లేకా ల్లోకిక మాచరేత్
తత్త్వవి త్త్వవిరోధిత్వా । ల్లోకికం సమ్య గాచరేత్. 27
- 32 అపేక్షితే వ్యవహృతి । ర్న పృపంచస్య వస్తుతామ్
నాప్యాత్మజాడ్యం కిం త్వేషో । సాధనాన్యేవ కాంక్షితే. 28
- 33 * ఉపమృద్నాతి చిత్తం చేత్ । ధ్యాతాఽసా న తు తత్త్వవిల్
స బుద్ధిం మర్దయన్ దృష్టో । ఘటతత్త్వస్య వేదితా. 29
- 34 నిశ్చిత్త్య సకృ దాత్మానం । యదాఽపేక్ష తదైవ తమ్
వక్తుం మంతుం తథా ధ్యాతుం । శక్నోత్యేప హి తత్త్వవిత్
- 35 * ధ్యానం త్వేచ్ఛిక మేతస్య । వేదనా న్ముక్తిసిద్ధితః
జ్ఞానాదేవ తు కైవల్య । మితి శాస్త్రేషు డిండిమః. 30
- 36 * వర్ణాశ్రమవయోఽపస్తాఽ । భిమానో యస్య విద్యతే
తస్యైవ చ నిషేధాశ్చ । విధయ స్సకలా అపి. 31
- 37 సమాధి మథ కర్మాణి । మా కరోతు కరోతు వా
హృదయే నాస్తసర్వాస్తా । ముక్త ఏ వోత్తమాశ్రయః. 32

- 38 * కాపానుగ్రహసామర్థ్యం । యస్యాసౌ తత్త్వవి ద్యద్ది
త స్మ కాపాదిసామర్థ్య । ఫలం, స్యా త్తపసో యతః. ౧౦౮
- 39 సామర్థ్యహీనో నింద్య శ్చే । ద్యుతిభి ర్విధివర్జితః
నింద్యంతే యతయోఽవ్యవ్రైరనిశం భోగలంపటైః. ౧౦౯
- 40 * త దిత్తం తత్త్వవిజ్ఞానే । సాధనానుపమర్థనాత్
జ్ఞానినాఽచరితుం శక్యం । సమ్య గ్గాజ్ఞాది లౌకికమ్. ౧౧౦
- 41 ఉపాసకస్తు సతతం । ధ్యాయన్నేవ వసే ద్యుతః
ధ్యానేనైవ కృతం తస్య । బ్రహ్మత్వం విష్ణుత్వాదివత్. ౧౧౧
- 42 అస్త్రేవోపాసకస్యాపి । వాస్తవీ బ్రహ్మతేతి చేత్
పామరాణాం తిరక్చాంచ । వాస్తవీ బ్రహ్మతా న కిమ్? ౧౧౨
- 43 అజ్ఞానా దపుమర్థత్వ । ముభయత్యాపి త త్సమమ్
ఉపవాసా ద్యథా భిక్ష । వరం ధ్యానం తథాఽన్యతః. ౧౧౩
- 44 * పామరాణాం వ్యవహృతే । ర్వరం కర్మాద్యనుష్ఠితిః
తతోఽపి సగుణోపాస్తి । ర్నిగుణోపాసనా తతః. ౧౧౪
- 45 యావ ద్విజ్ఞానసామీప్యం । తావచ్చ్యేష్టం వివర్తతే
బ్రహ్మజ్ఞానాయతే సాక్షి । నిర్గుణోపాసనం శస్తే. ౧౧౫
- 46 * సంవాదిభ్యమతః పుంసః । ప్రవృత్త స్యాన్యమానతః
ప్రమేతి చే త్తథోపాస్తి । ర్మాంతరే కారణాయతామ్. ౧౧౬
- 47 నిర్గుణోపాసనం పక్వం । సమాధి స్స్యా చ్చనై స్తతః
య స్సమాధి ర్నిరోధాఖ్య । స్సోఽనాయాసేన లభ్యతే ౧౧౭
- 48 * నిరోధలాభే పుంసోఽంత । రసంగం వస్తు శిష్యతే
పుంసః పున ర్వాసితేఽస్మి । న్వాక్యా జ్ఞాయేత తత్త్వధీః. ౧౧౮

- 49 నిర్వికారాసంగనిత్య । స్వప్రకాశైకపూర్వతాః
బుద్ధౌ యుజితి శాస్త్రోక్త । ఆరోహం త్యవివాదతః. ౧౨౮
- 50 • యోగాభ్యాస స్వేతపర్థో । ఽమృతబింద్వాదిమ శ్శుతః
ఏవం చ దృష్టద్వారాపి । హేతుత్వా దన్యతో పరమ్. ౧౨౯
- 51 ఉపేక్ష్య త త్తిర్థయాత్మా । జపాదినేవ కుర్వతామ్
పిండ ముత్సృజ్య చ కరం । లేధీతి న్యాయ ఆపతేత్. ౧౩౦
- 52 బహువ్యాకులచిత్రానాం । విచారా త్తత్త్వధీ ర్న హి
యోగో ముఖ్య స్తత సైపాం । ధీదర్ప సైస సశ్యతి. ౧౩౧
- 53 ఉపాసనం నాతివక్య । మిహ యస్య పరత్య సః
మరణే బ్రహ్మలోకే వా । తత్త్వం విజ్ఞాయ ముచ్యతే. ౧౩౬
- 54 • ఉపాసనస్య సామర్థ్యా । ద్విద్యోత్పత్తి ర్భవే త్తతః
నాస్యః పంథా ఇతి హ్యేత । చ్చాస్త్రం నైష విరుద్ధతే. ౧౪౨
- 55 పృణవోపాస్తయః ప్రియో । నిర్గుణా ఏవ వేదగాః
క్వచి త్సగుణతాఽప్యుక్తా । పృణవోపాసనస్య హి. ౧౪౩
- 56 ఇహ వా మరణే చాస్య । బ్రహ్మలోకేఽథవా భవేత్
బ్రహ్మసాక్షాత్కృతి స్సమ్యక్ । గుపాసనస్య నిర్గుణమ్. ౧౪౦
- 57 దేహోపల మపాకృత్య । బుద్ధికుద్ధాలకా త్పునః
భాత్వా మనోభువం భూయోగృహ్ణయా న్నాం నిధిం పుమాన్
- 58 • అనుభూతే రభావేఽపి । బ్రహ్మస్మిత్యేవ చింత్యతామ్
అప్యస త్రాప్యతే ధ్యానా । న్నిత్యాస్త్రం బ్రహ్మ కిం పునః?
- 59 దేవాభిమానం విధ్వస్య । ధ్యానా దాత్మాన మద్వయమ్
పశ్య న్మర్త్యేఽమృతో భూత్వా । హ్యత్య బ్రహ్మ సమశ్నుతే.

60 ధ్యానదీప మిమం సమ్యక్ । కృరామృతే యో నరః
ముక్తసంశయ వివాయోధ్యాయతి బ్రహ్మ సంతతమ్. ౧౫౮

10. నాటకదీపః

- 1 * పరమాత్మాద్వయానందః । పూర్వః పూర్వే స్వమాయయా
స్వయమేవ జగ ద్భూత్వా । ప్రావిశ జ్ఞేపరూపతః. ౧
- 2 * అనేకజన్మభజనాత్ । స్వవిచారం చికిర్షతి
విచారేణ వినష్టాయాం । మాయాయాం శిష్యతే స్వయమ్. 3
- 3 * అద్వయానందరూపస్య । సద్వయత్వం చ దుఃఖితా
బంధః పోక్తః, స్వరూపేణ । స్థితి ర్ముక్తి రితిర్యతే. ౪
- 4 * అవిచారకృతో బంధో । విచారేణ నివర్తతే
తస్మాజ్జీవపరాత్మానో । సర్వదైవ విచారయేత్. ౫
- 5 * కర్తారం చ క్రియాం తద్వత్ । వ్యాప్తత్రవిషయానపి
స్ఫూరయే దేకయత్నేన । యోఽసౌ సాక్ష్యత్య చిద్వపుః. ౬
- 6 నృత్యశాలాస్థితో దీపః । ప్రభుం సభ్యాంశ్చ సర్తకీమ్
దీపయే దవిశేషేణ । తదభావేఽపి దీప్యతే. ౧౧
- 7 * అహంకారః ప్రభు, స్పృహ్య । విషయా, సర్తకీ మతిః,
తాలాదిధారీ బృహణి, । దీప సాక్ష్యపభాసకః. ౧౪
- 8 గృహంతరగత స్స్వల్పో । గవాక్ష దాతపోఽచలః
తత్ర హస్తే నృత్యమానే । నృత్యతీ వాతపో యథా. ౧౮

- 9 నిజస్థానస్థిత స్సాక్షీ । బహిరంతర్లమాగమౌ
అకుర్వన్ బుద్ధిచాంచల్యా । త్కరోతిప తథా తథా. ౧౯
- 10 * న బాహ్యో నాంతర స్సాక్షీ । బుద్ధే ర్దేశౌ హి తా వుభౌ
బుద్ధ్యాద్యశేషసంశాంతౌ । యత్య భాత్యస్తితత్య సః. ౨౦
- 11 • యద్యద్యూపాది కల్యేత । బుద్ధ్యా తత్ర త్పుకాశయన్
తస్య తస్య భవే త్సాక్షీ । స్వతో వాగ్బుద్ధ్యగోచరః. ౨౩
- 12 * కథం తాదృ జ్యాయా గాహ్య । ఇతి చే నైవ గృహ్యతామ
సర్వగృహోపసంశాంతౌ । స్వయమే వాపశిష్యతే. ౨౪
- 13 • న తత్య మానాపేక్షాస్తే । స్వప్రకాశస్వరూపతః
తాదృగ్బుద్ధ్యత్పత్యపేక్షా చే । చ్చుచితిం పత గురో ర్ముఖాత్. ౨౫
- 14 యది సర్వగృహత్కాగోఽ । శక్య స్తర్హి ధియం పృజ
శరణం, తదధీనోఽంత । ర్భూ రైవోఽనుభూయతామ.

11. యోగానందః

- 1 • బ్రహ్మనందం ప్రపక్ష్యామి । జ్ఞాతే తస్మి స్స శేషతః
ఐహికాముష్మికానర్థ । వ్రాతం హిత్వా సుఖాయతే. ౧
- 2 • బ్రహ్మవి త్పుర మాప్నోతి । శోకం తరతి చాత్మవిత్
రసో బ్రహ్మ రసం లబ్ధ్వాఽఽ । నంది భవతి నాస్యథా. ౨
- 3 • ఇత్యాదిశ్శుభయో బహ్వణః । పురానై స్స్మృతిభి స్సహ
బ్రహ్మజ్ఞానేఽనర్థహని । మానందం చావ్యఘోషయన్. ౩౦

- 4 ఆనంద స్తివిధో బ్రహ్మ । నందో విద్యాసుఖం తథా
విషయానంద ఇ త్యాదౌ । బ్రహ్మనందో వివిచ్యతే. ౧౧
- 5 ఆనందాదేవ భూతాని । జాయంతే తేన జీవనమ్
తేషాం లయశ్చ తత్రాత్ । బ్రహ్మనందో న సంశయః. ౧౩
- 6 భూతోత్పత్తేః పురా భూమా । త్రిపుటీద్వైతవర్ణనాత్
జ్ఞాతృజ్ఞానజ్ఞేయరూపా । త్రిపుటీ పృథులయే హి నో. ౧౪
- 7 సపురాణా నృచ వేదాః । శస్త్రాణి వివిధాని చ
జ్ఞాత్వా వ్యనాత్మవిత్త్వేన । నారదోఽతిశుశోచ హ. ౧౮
- 8 సోఽహం విద్య స్సృశోచామి । శోకపారం నయాత్య మామ్
ఇత్యుక్త స్సుఖమే వాస్య । పార మిత్యభ్యుధా దృషిః. ౨౦
- 9 సను ద్వైతే సుఖం మాభూ । దద్వైతే వ్యస్తి నో సుఖమ్
అస్తి చే దుపలభ్యేత । తథా చ త్రిపుటీ భవేత్. ౨౨
- 10 మాస్త్యద్వైతే సుఖం శింతు । సుఖ మద్వైత మేవ హి
శిం మాన మితి చే న్నాస్తి । మానాకాంక్ష స్వయంప్రభే. ౨౩
- 11 స్తా మద్వైతస్వప్నభత్వే । వద సుప్తా సుఖం కథమ్ ?
శృణు దుఃఖం తదా నాస్తి । తత స్తే శిష్యతే సుఖమ్. ౩౩
- 12 అంధ స్సన్న వ్యనంధ స్స్యాద్, । విద్ధోఽవిద్ధోఽథ రోగ్యపి
ఆరోగీతి శృణుః పాహ । తచ్చ సర్వజనా విదుః. ౩౪
- 13 తథా సతి సుమస్తా చ । దుఃఖాభావేఽనుభూతికః
విరోధిదుఃఖరాహిత్యా । త్సుఖం నిర్విఘ్న మిష్టతామ్. ౩౮
- 14 నిద్రాయాం తు సుఖం య త్తత్ । జన్యతే కేన హేతునా
సుఖాభిముఖాధి రాదౌ । పశ్చా న్మజ్జే త్పురాత్మని. ౪౨

- 15 • అత్మాభిముఖధీవుత్తై । స్వానందః పృథివింబతి
అనుభూయై న మత్తాపిత్రిపుట్కాశాంతి మాపుయాత్ ౪౪
- 16 • తచ్చృమ స్సాపనుత్తర్థం । జీవో ధావే త్పూత్యుని
తే నైక్యం ప్రాప్య తత్రత్వే । బ్రహ్మనంద స్స్వయంభవేత్ ౪౫
- 17 • దృష్టాంతా శ్శుకుని శ్శృణుః । కుమారశ్చ మహా న్నృపః
మహాబ్రాహ్మణ ఇత్యేతే । సుప్త్యానందే శ్రుతీంతాః ౪౬
- 18 • కుమారాదివదే వాయుం । బ్రహ్మసందైకతత్పరః
ప్రీతిపిష్టక్రమ ద్వేద । స బాహ్యం నాపి చాంతరమ్ ౪౭
- 19 • ఏతాపి సుప్తా పవితే । త్యాదౌ జీవత్వవారణాత్
సుప్తా బ్రహ్మైవ నో జీవః । సంసారిత్వాసమీక్షణాత్ ౪౮
- 20 • సుషుప్తికాలే సకలే । విలీనే తమసాఽఽపృథః
సుఖరూప ముపైతితి । బూతే హ్యథర్వణ శుభః ౪౯
- 21 • బ్రహ్మవిజ్ఞాన మానంద । మితి వాఙ్మనోయనః
పఠం త్యత స్స్వప్రకాశం । సుఖం బ్రహ్మైవ నేతరత్ ౫౦
- 22 • పా గూర్వమపి నిద్రాయాః । పక్షపాతో దినే దినే
బ్రహ్మసందే సృణాం తేన । ప్రాజ్ఞైః స్మిన్ వివదేత కః? ౫౧
- 23 • నను టూప్తింస్థితౌ బ్రహ్మ । సందశ్చే ద్భూతి లౌకికాః
అలసా శ్చరీతార్థా స్సుః । కాస్తేణ గురుణాఽత్ర కిమ్? ౫౨
- 24 • బాధం బ్రహ్మైతి విద్యుశ్చేత్ । కృతార్థా స్తాపతైవ తే
గురుకాస్తే వివాఽత్యంతం । గంభీరం బ్రహ్మ చేత్రి కః? ౫౩
- 25 • బానా మ్యహం త్వదుక్త్యాఽద్య । కుతో మే స కృతార్థతా?
శ్రుణ్వత్ర త్వద్గురో వృత్తం ప్రాజ్ఞం మన్యన్య కస్యచిత్ ౫౪

- 26 చతుర్వేదవిదే దేయ । మితి శృణ్వ స్తువేచత
వేదా శృత్వార ఇత్యేవం । వేద్మి మే దీయతాం ధనమ్. ౮౦
- 27 * అర్థే వ్యాకరణా ద్భుద్ధే । సాక్షాత్కారోఽవశిష్యతే
స్యాత్ప్రత్యర్థత్యథీ ర్థావ । త్రావ ధ్గురు ముపాస్య భిః. ౮౪
- 28 * అస్తా మేత ద్యత్య యత్య । సుఖం స్యా ద్విషయై ర్విసా
తత్య సర్వత్య విద్యేతాం । బ్రహ్మానందస్య వాసనామ్. ౮౫
- 29 * విషయేష్యపి లభ్యేషు । తదిచ్ఛేపరమే సతి
అంతర్ముఖమనేవృత్తా । వానందః పృతిబింబితి. ౮౬
- 30 బ్రహ్మానందో వాసనా చ । పృతిబింబ ఇతి త్రయమ్
అంతరేణ జగ త్యన్మితా । అనందో నాస్తి కశ్చన. ౮౭
- 31 * య అనందమయ స్సుప్తా । స విజ్ఞానమయాత్మతామ్
గత్వా స్వప్నం పృబోధం వా । పాప్రాప్తి స్థానభేదతః. ౯౦
- 32 * సుఖదుఃఖాంతరాళేషు । భవే త్తూష్ణీ మవస్థితిః. ౯౪
ఔదాసీన్యే నిజానంద । భావం వక్తృఖిలో జనః. ౯౫
- 33 యావ ద్వావ దహంకారో । విస్మృతోఽభ్యాసయోగతః
తావ త్రావ త్సూక్ష్మదృష్టే । ర్నిజానందోఽనుభూయతే. ౯౮
- 34 సర్వాత్మనా విస్మృత స్సుఖా । సూక్ష్మతాం పరమాం వ్రజేత్
అలీనత్వా స్తు నిద్రేషా । తతో దేహోఽపి నో పతేత్. ౯౯
- 35 * స ద్వైతం భాసతే నాపి । నిద్రా తత్కాస్తి య త్సుఖమ్
స బ్రహ్మానంద ఇత్యాహ । భగవా నర్జునం పృతి. ౧౦౦
- 36 * యన్మంత్రితో న దుఃఖేన । గురుణాఽపి విచార్యతే. ౧౦౬
తం విద్యా ధ్దుఃఖసంయోగ । వియోగం యోగసంజ్ఞితమ్.
- 37 * ఉత్తేనక ఉదధే ర్యద్యత్ । కుశాగ్రే టైకబిందునా
మనసో నిగ్రహ స్తద్యత్ । భవే దపరిభేదతః. ౧౦౯

- 38 * యథా నిరింధనే పహ్నిః । స్వయోనా పువశామ్యతి
తథా పృత్తిక్షయా చ్చిత్తం । స్వయోనా పువశామ్యతి. ౧౧౧
- 39 * చిత్తమేవ హి సంసారః । స్తత్ప్రయత్నేన శోధయేత్
యచ్చిత్త స్తస్మయో మర్త్యోగుహ్య మేతత్ప్రనాతనమ్. ౧౧౩
- 40 * సమాసక్తం యదా చిత్తం । జంత్ ర్విషయగోచరే
యద్యేవం బ్రహ్మణి స్థాతైతత్ । త్తేన ముచ్యేత బంధనాత్. ౧౧౪
- 41 మన ఏవ మనుష్యాణాం । కారణం బంధమక్షయోః
బంధాయ విషయాస్తకం । ముక్త్యై నిర్విషయం స్మృతమ్. ౧౧౫
- 42 శృద్ధాళు ర్వ్యసనీయోఽత్య । నిశ్చినో త్యేవ సర్వదా
నిశ్చితేతు సకృత్తస్మిత్ । చిత్వసి త్యన్యదా వ్యయమ్. ౧౧౬
- 43 * తాదృ కృమా నుదాసీనః । కాలేఽప్యనందవాసనామ్
ఉపేక్ష్య ముఖ్య మాసందం । భావయత్యేవ తత్పురః. ౧౧౭
- 44 పరవ్యసనీనీ నారీ । వ్యగ్రాపి గృహకర్మణి
తదేవాస్వాదయ త్యంతః । పరసంగరసాయనమ్. ౧౧౮
- 45 అగ్నిప్రవేశహేతో ధీః । శృంగారే యాదృశీ తథా
ధీ రస్మాదేతి విషయేఽ । నుసంధానవిరోధిని. ౧౧౯
- 46 * భుంజానో విషయానందం । బ్రహ్మసందం చ తత్త్వవిత్
ద్విభాషాభిజ్ఞప ద్విద్యా । దుభౌ లోకికవైదికౌ. ౧౨౦
- 47 * యఃప్రాప్తాన చోద్వేగో యథాపూర్వం యతో ద్విష్టౌ
గంగామగ్నార్థకాయస్య । పుంస శ్చేతస్థధీ ర్యథా. ౧౨౧
- 48 బ్రహ్మసందాభిధే గృంధే । బ్రహ్మసందవ్యకాశకమ్
యోగిప్రత్యక్ష మధ్యాయే । ప్రథమేఽస్మి న్నుదీరితమ్. ౧౨౨

12. ఆత్మానందః

- 1 నన్వేషం వాసనానందాత్ । బ్రహ్మనందాద పితరత్
వేత్తు యోగీ నిజానందం । మూఢ స్వాత్మాస్తి కా గతిః ? ౧
- 2 * ఉపాస్తిం కర్మ వా బ్రూయా । ద్విముఖాయ యథోచితమ్
మందప్రజ్ఞం తు జిజ్ఞాసు । మాత్మానందేన బోధయేత్. ౪
- 3 * బోధయామాస మైత్రేయీం । యాజ్ఞవల్క్యే నిజప్రియామ్
న వా ఆరే పత్యురర్థే । పతిః ప్రియ ఇతిరయన్. ౫
- 4 పతి ర్జాయా పుత్రవిత్రే । పశుబ్రాహ్మణబాహుజాః
లోకా దేవా వేదభూతే । సర్వం చాత్మార్థతః ప్రియమ్. ౬
- 5 సుఖే వైషయికే ప్రీతి । మాత్ర మాత్మా త్యతిప్రియః
సుఖే వ్యభిచర త్యేషా । నాత్మని వ్యభిచారివే. ౭
- 6 మా న భూవ మహం కింతు । భూయాసం సర్వదే త్యసా
ఆశీ స్సర్వస్య దృష్టితి । ప్రత్యక్షా ప్రీతి రాత్మని. ౮
- 7 * స్వస్మి న్ముతేఽపి పుత్రాది । ర్హీవే ద్విత్తాదినా యథా
తథైవ యత్నం కురుతే । ముఖ్యాః పుత్రాదయ స్తతః. ౩౮
- 8 * బాధ మేతావతా నాత్మా । శేషా భవతి కస్యచిత్
గౌణమిథ్యాముఖ్యభేదే । రాత్మాఽయం భవతి త్రిధా. ౩౯
- 9 దేవదత్తస్తు సింహౌఽయ । మిత్రైక్యం గౌణ మేతయోః
భేదస్య భాసమానత్వా । త్సుత్రాదే రాత్మతా తథా. ౪౦
- 10 భేదోఽస్తి పంచకోశేషు । సాక్షిణో న తు భాత్యసా
మిథ్యాత్మతాఽతః కోశానాం । స్థాణో శ్చేరాత్మతా యథా. ౪౧

- 11 న భాతి భవే నావ్యస్తి । సాక్షిణోఽప్రతియోగినః
సర్వాంతరత్వా త్రస్యైవ । ముఖ్య మాత్మత్వ మిష్యతే. ౪౨
- 12 * సత్యపం వ్యవహరేషు । యేషు యస్మాత్మతోచితా
తేషు తస్యైవ శేషిత్వం । సర్వ స్వాస్యస్య శేషతా. ౪౩
- 13 * ముమూర్షో ధృహరణదౌ । గౌణాత్మై వేపయుజ్యతే
న ముఖ్యాత్మై స మిథ్యాత్మా । పుత్ర శ్శేషీ భవ త్యతః. ౪౪
- 14 అభ్యేతా వప్సి రిత్తత్య । స స్త వ్యగ్ని ర్న గృహ్యతే
అయోగ్యత్వేన యోగ్యత్వా । ద్వటురే వాత్య గృహ్యతే. ౪౫
- 15 * కృశోఽహం పుష్టి మాస్యామి । త్యాదౌ దేహాత్మతోచితా
స పుత్రం వినియుంక్తేత్య । పుష్టి హేత్వస్స భక్షివే. ౪౬
- 16 * తపసా స్వర్గ మేష్యామి । త్యాదౌ కర్త్యాత్మతోచితా
అనషిక్ష్య వపుర్భగం । చరే త్సృచ్ఛాదికం తతః. ౪౭
- 17 * మోక్ష్యేఽహ మిత్యత్ర యు క్తంచితాత్మత్వం తదా పుమా
త ద్యేత్తి గురుశాస్త్రాభ్యాం । న తు కించి చ్ఛిక్తిర్నతి. ౪౮
- 18 * విప్రక్షత్రావయో యద్వ । దృఢహస్పతిసవాదిషు
వ్యవస్థితా స్తథా గౌణ । మిథ్యాముఖ్యా యథోచితమ్. ౪౯
- 19 * తత్య తతోచితే పీఠి । రాత్మన్యే వాఠికాయినీ
అనాత్మని తు తచ్చేషే । పీఠి రస్యత్య నేభయమ్. ౫౦
- 20 * జాగరస్వప్నసుప్తినా । మాగమాపాయుభాసనమ్
యతో భవ త్యసా వాత్మా । స్వప్రకాశచిదాత్మకః. ౫౧
- 21 * శేషః పాణాదివిత్తాంకా । అసన్నా స్తారతమృతః
పీఠి స్తథా తారతమ్యా । త్రేషు సర్వేషు ఏక్యతే. ౫౨

- 22 * విత్తా క్షుత్తః ప్రయః, పుత్తా త్పిండః, పిండా త్రథేంద్రియమ్
ఇందియాచ్చ ప్రియః ప్రాణః, ప్రాణా దాత్మా ప్రియః పరః.
- 23 * సాక్ష్యేవ దృశ్యా దన్యస్మా । త్వేయా నిత్యాహ తత్త్వవిత్
ప్రేయా స్ఫుత్తాది రేవేమం । భోక్తుం సాక్షితి మూఢధిః. ౬౨
- 24 అత్మనేఽన్యం ప్రియం ఖ్యాతే । శిష్యశ్చ ప్రితివాద్యపి
తస్మాత్తరం వచో బోధ । కాపా కుర్వా త్తయోః క్రమాత్. ౬౩
- 25 * ఏవం వివిచ్య పుత్తాదౌ । పీఠిం త్యక్త్వా నిజాత్మని
నిశ్చిత్త్య పరమాం పీఠిం । ఏక్షితే త మహర్నిశమ్. ౬౪
- 26 అగ్రహ దృహవిద్వేషా । దపి పక్ష మముంచతః
వాదినో నరకః ప్రోక్తో । దోషశ్చ బహుయోనిషు. ౬౯
- 27 యస్తు సాక్షిణ మాత్మానం । సేవతే ప్రయ ముత్తమమ్
తస్య ప్రేయా నసా వాత్మా । న నశ్యతి కదాచన. ౭౦
- 28 పరప్రేమాస్పదత్వేన । పరమానందరూపతా
సుఖవృద్ధిః పీఠివృద్ధౌ । సార్వభౌమాదిషు శ్శుతా. ౭౨
- 29 * చైతన్యవ త్సుఖం చాస్య । స్వభావశ్చే చ్చిదాత్మనః
ధీవృత్తి స్వసువరేత । సర్వాస్వపి చితి ర్యథా. ౭౩
- 30 * నైవ ముష్టప్రకాశాత్మా । దీప స్తస్య ప్రభా గృహే
వ్యాప్నోతి నోష్ణతా తద్య । చ్చితే రే తా నువర్తనమ్. ౭౪
- 31 చిదానందౌ నైవ భిన్నౌ । గంధాద్యాస్తు విలక్షణాః
ఇతిచే త్రదభేదౌఽపి । సాక్షి ణ్యన్యత్ర వా వద. ౭౬
- 32 అద్యే గంధాదయోఽప్రేవ । మభిన్నాః పుష్పవర్తినః
అక్షభేదేన తద్భేదే । వృత్తిభేదా త్తయో ర్భిదా. ౭౭

- 33 సత్త్వపుటై చిత్సుఖైక్యం । తద్వృత్తై ర్నిర్మలత్వతః
రజోవృత్తేస్తు మాలిన్యా । త్సుఖాంశోఽత్య తిరస్కృతః. ౩౮
- 34 * నను ఏయతమత్వేన । పరమానందతాఽఽత్మని
వివేక్షం శక్యతా మేపం । వినా యోగేన కిం భవేత్ ? ౪౦
- 35 * య త్సాంఖ్యైః పాప్యతే స్థానం । త ద్యోగైరపి గమ్యతే
ఇతి స్మృతం ఫలైకత్వం । యోగినాం చ వివేకినామ్. ౪౧
- 36 * సదా పశ్యన్నిజానంద । మపశ్యన్నిఖిలం జగత్
అర్థా ద్యోగీతి చే త్త్తి । సంతుష్టా వర్తతాం భవాః. ౪౨
- 37 బ్రహ్మసందాభిధే గ్యంధే । మందానుగ్రహసిద్ధయే
ద్వితీయాధ్యాయ ఏతస్మి । న్నాత్మానంద వివేచితః. ౬౦

13. అ ద్వై తా నం దః

- 1 యోగానందః పురోక్త య । స్స ఆత్మానంద ఇష్యతామే
కథం బ్రహ్మత్వ మేతస్య । సద్వయస్యేతి చే చ్చృణు. ౧
- 2 * ఆకాశాదిస్వదేహంతం । తైత్తిరీయశ్శుతీరతమ్
జగ న్నాస్త్యస్య దానందా । దద్వైతబ్రహ్మతా తతః. ౩
- 3 ఆనందాదేవ త జ్ఞాతం । తిష్ఠ త్యానంద ఏవ తత్
ఆనంద ఏవ లీనం చే । త్యుక్తానందా త్కథం పృథక్. ౩
- 4 * ఉపాదానం తిగ్రా భిన్నం । విపర్తి పరిణామి చ
ఆరంభకం చ తత్సాంత్యో । న నిరంశేఽపకాశినో. ౬

దానుగ్రహణ స్వీయచతుర్థశవిద్యాభివ్యక్తిః. తస్మా దత్య విభిన్న కర్తృకత్వప్రయుక్తకర్తృసామర్థ్యాదిదోషాద్భావనస్య ప్రాచీనానేక గురుతరప్రామాణిక మహాప్రబంధకర్తృ ప్వాత్మీయపుద్రవతి భానురూపాధునాతనవిమర్శకధౌరణ్యనుగుణస్య న కోఽవ్యవకాశ లేకః. కించ యథావా అద్యతనయోరపి యుగ్మకవ్యో రభిన్న భావయో రేకధై వేభయహ్నున్నిశ్చితార్థస్యాపి పద్యస్య ముఖభేదే నార్థక ఆవిష్కరణమాత్యేణ న సంపూర్ణపద్యప్రణయనసామర్థ్యా భావదోషాపకాకోఽస్యన్యతరస్మిన్నపి వివేకినామ్. తద్వదపి స కోఽవ్యత్ర లోప ఇత్యాప్తేయ మితి దిక్.

తత్కావ్యశేఽన్యు నృహతి వేదాంతప్రకరణప్రబంధే సైక సప్తత్యధికసార్థసహస్ర (1571) క్లోకాత్మకే శ్రీసద్గుర్వనుగ్రహ మాతాపస్తంభేన చ మయా శ్రీసచ్చిదానందాభిషేచ్యయే, పాఠ కోపకృతయే, స్వచిత్రవిక్రాంతయే చ యథామతి ప్రాయ శ్శ్రీరామ కృష్ణవిద్యద్విరచితవ్యాకృత్యనుసారేణ ప్రత్యేకం పంచదశానామపి ప్రకరణానా మసాంకర్యేణ తాత్పర్యసంగ్రహోఽత్య లిఖితః తత్తవవాంతరప్రకరణవిభాగప్రవర్తనపురస్కరమ్.

అతోఽత్య విదుషో బుద్ధిదోషస్వాభావ్యకృతదోషా నుపలబ్ధా ననుగృహ్య మహ్య మావేదయితు మభ్యర్థయే సమీకృతయ ఇతి శివమ్.

ఓంకారమందిరమ్,

12—3—1946

ఇ క్ల ి

గురుశిష్యభేదాః

ముదిగొండ వేంకటరామశాస్త్రి

వేదాంతపంచదశీ తాత్పర్యసంగ్రహః

1. పశ్య క్త త్వ వి శే శః

శ్లో॥ (1) “నమ శ్రీశంకరానందే” త్వాదికే (శ్లో॥ 65) “ఇత్థం తత్త్వవివేక” మిత్యంతే పృథమపకరణే తత్త్వమస్యద్ధావబోధ పర్యవసానే పృథ్యక్తత్త్వవివేక ఆదౌ (1) “నమ శ్రీశంకరానందే”తి శ్లోకే గురుదేవతానమస్కారాత్మకం మంగళ మనుబంధ చతుష్టయం చ నిరూప్య; (2) “తత్పాదాంబురుహద్వంద్వే”తి శ్లోకే ౨ వాంతరప్రయోజనప్రసన్నపురస్కరం గ్రంథారంభం ప్రతిజ్ఞాయ; (3) “శబ్దస్పర్శాదయో వేద్యా” ఇత్యారభ్య (9)తత్ప్రేమాత్మార్థ మన్యతే” త్యంతం వక్ష్యమాణ జీవబ్రహ్మైక్యలక్షణ విషయోపయుక్తస్య సచ్చిదానందమాత్రస్య త్వంపదలక్ష్యార్థ స్యానుమానేన నిరూపణం కృత్వా; (10) “ఇత్థం సచ్చిత్పురానంద” ఇతి శ్లోకే త్వంపదలక్ష్యార్థస్య నిరుక్తానుమానేన సిద్ధాపపి తత్పదలక్ష్యార్థ తదైక్యార్థయో స్తత్త్వమస్యాద్యుపనిషదుపదేశైకసమధిగమ్యత్వం ప్రతిజ్ఞాయ; (11) “అభానేన పరం ప్రేమే”త్యారభ్య (42) “యథా ముంబా దిషీకైవ” మిత్యంతం తత్త్వమస్మాదివాక్యార్థ విచారోపయోగ్యధారోపపక్రియయా సదాత్మని మాయావిద్యాప్రభృతి పృష్టినపృష్టిశరీరత్రయ - పంచకోశ నిరూపణపూర్వకం తపస్వయప్యతిరేకద్వారా నోధితస్య పున స్త్వంపదలక్ష్యార్థస్యయుక్త్యా బ్రహ్మత్వం ప్రతిపాద్య; (43) “పరాపరాత్మనో

రేవ" మితి శ్లోకే నిరుక్తయుక్త్యా సంభావితస్య జీవబ్రహ్మైక్యస్య తత్త్వమస్మాదివాక్యైర్లక్ష్యత్వం ప్రతిజ్ఞాయ; (44) "జగతో య దుపాదాన" మిత్యారభ్య (52) "వికల్పతదభావాభ్యా" మిత్యంతం సదృష్టాంతం సాక్షిపనమాధానం చాఖండమహావాక్యార్థబోధ ప్రకారం ప్రదర్శ్య; (53) "ఇత్థం వాక్యైః" ఇత్యారభ్య (62) "వాక్య మప్రతిబద్ధం స" దిత్యంతం శ్రవణానంతరభావ్యసంభావ నాదిప్రతిబంధాపనుత్తయే మధ్యమాధికారిణో మనననిదిధ్యాసన సమాధిధి రపరోక్షిబోధక్రమం తత్తదవాంతర ఫలప్రదర్శన పూర్వక మభివర్ణ్య; (63) "పరోక్షబ్రహ్మవిజ్ఞాన" మిత్యారభ్య (65) "ఇత్థం తత్త్వవివేక" మిత్యంత మేతత్ప్రకరణోపసంహరః పరోక్షపరోక్షజ్ఞానఫలప్రదర్శనపూర్వక మకారి.

అథ సంగ్రహీతార్థస్తు - పృథమే పృత్యక్తత్త్వవివేకేఽన్మి

దిజ్ఞాతృణ యావచ్చతుర్థశభువనాయమాన చతుర్థశ పృథక ర్ణాదప్రదర్శకవజ్రదర్పణాయమానే చతుర్థశప్రకరణ పృథమేయ మహాకల్పవృక్షాభోపశాఖాపత్రపుష్పఫలరసబీజభూతే వా పురస్తా దనుమానేన త్వంపదలక్ష్మ్యర్థనిరూపణానంతరం తత్పదలక్ష్మ్యర్థ తదైక్యార్థావబోధసిద్ధయే అధ్యారోపప్రక్రియయా మాయావిధ్యా ప్రభృతి వ్యప్తిసమష్టిదేహిత్రయాత్మకపంచకోశనిరూపణతద్వివేచన ద్వారా సంభావితతత్పదలక్ష్మ్యర్థైక్యస్య తత్త్వమస్మాదిమహావాక్య శ్రవణేన మనననిదిధ్యాసనసమాధ్యాదిద్వారా నిరాకృతాసంభావ నాదిప్రతిబంధేన సజ్జాతాపరోక్షబ్రహ్మత్వసాక్షాత్కారస్య పుణ్య పురుషస్య కైవల్యఫల మాత్మంతికపరమపురుషార్థలక్షణ మంతతః పృత్యసాది.

2. పంచభూతవివేక :

(1) “సదద్వైతం శూత” మిత్వాదికే (109) “తస్మా ద్వేదాంతసంసిద్ధ” మిత్వంతే ద్విత్వప్రకరణే “సదేవ సోమ్యే”తి శ్శూతిద్వారా తత్పదార్థశోధనప్రధానే పంచభూతవివేక ఆదౌ (1) “సదద్వైత”మితి శ్లోకే ప్రథమప్రకరణప్రతిపాదితస్య తత్త్వ మన్యర్థస్య ఉపక్రమాదితాత్పర్యతోఽపధానార్థం వివక్షితాయాః “సదేవ సోమ్యేద మగ్గ ఆసీ” దిత్యేతచ్ఛ్చుతే రవాఙ్మానసగోచర తయా తద్విపర్యక్తకార్యాత్మక తదుపాధిభూత భూతపంచకస్య “తమఃప్రధానప్రకృతే” రిత్వాదినా ప్రథమప్రకరణే (1-18) సూత్రితస్య విస్తృతవివేకద్వారా తత్పదార్థావబోధనా యోపా ద్ధాతత్వేన భూతపంచకవివేకం ప్రతిజ్ఞాయః; (2) “శబ్దస్పర్శౌ రూప రసా” విత్కారభ్య (18) “ఏకాదశేంద్రియై ర్యుక్తే” త్యంతం పంచభూతభౌతికాత్మకస్య కృత్స్నస్సాపి జగత శ్శూతిగతేదం శబ్దార్థత్వ ముక్త్యా; (19) “ఇదం సర్వం పురా స్మషే” రిత్కారభ్య (46) “మనోజృంభణరాహిత్య” ఇత్యంతం “ఏక మే వాద్విత్వీయ”మిత్యేతచ్ఛ్చుతిభాగస్సార్థం స్వగతాదిభేదత్రయరహితం నిర్విశేషాద్విత్వీయసత్వాత్మానం సగుణసూన్యాత్మవాదయో ద్విరసన పూర్వకం నిరూప్య; (47) “నిస్తత్త్వా కార్యగమ్యాఽస్య శక్తి” రిత్కారభ్య (97) “బ్రహ్మాండలోకదేహేష్వ” త్యంతం విశిష్ట మాయాయా అనిర్వచనీయత్వవిచారపూర్వకం తన్మాత్రావప్తంభా త్సన్మాత్రేఽధ్యస్తానా మేకైకగుణోత్తరాణాం వియదాదీనాం భౌతి కానాం బ్రహ్మాండదేహంతానాం చ, అన్వయవ్యతిరేకాభ్యా మస ద్భాసమానత్వాత్మకమిథ్యాత్వప్రతిపాదనం “సదే వేద మాసీ” దితి సమానాధికరణశూత్యవప్తంభా త్సప్రపంచం ప్రపంచ్య;

(98) "భూతభౌతికమాయానా" మిత్యారభ్య (102) "ద్వైతా వజ్ఞా నుస్థితా చే" దిత్వంతం కపిల - కణాద - బౌద్ధాదివివిధ భేదవాదిభి రనేకథా సముత్పేక్షితస్యాపి ద్వైతప్రపంచస్య నిరుక్తదిశా నిర్విశేషాద్వితీయసదాత్మమాత్రతయా నిశ్చిన్వతాం సర్వదా జీవన్ముక్తిరేవే త్యుక్త్వాః(103) ఏషా బ్రాహ్మీ స్థితిః పార్థే" త్యారభ్య (109) "తస్మా ద్వేదాంతసంసిద్ధ" మిత్యంత మంత కాలే ప్యేవంవిధపంచభూతవివేకపరిపాస్త తత్పదలక్ష్యార్థ బ్రహ్మ త్మానుభవకాలినాం న పునః పునరుద్భవసంభవః కింతు కైవల్య మేవేతి న్యరూపి.

లత్ర సంగ్రహీతార్థస్త- ప్రథమ ప్రకరణప్రతిపాదిత తత్త్వ మస్యర్థానుభూత్యపేక్షితస్య తదుపక్రమాత్మక "స దే వే "తి శ్రుత్యర్థస్య తత్పదార్థస్య నిరూపణం సప్రపంచం ప్రపంచ్యః నిరుక్తదిశా తత్తాదృశానిర్వచనీయమాయావిజృంభణమాత్రాత్మ కస్య, వివిధభేదవాదిభి రనేకథా సత్యత్వే నోత్పేక్షితస్యాపి నిఖిల భూతభౌతికాండదేహాత్మకప్రపంచస్య నిర్విశేషాద్వితీయాఖండ సన్మాత్రాత్మత్వనిశ్చయకాలినాం జీవన్ముక్తనా మంతకాలేఽప్యవి తథం కైవల్య మభ్యవప్తి.

8. పంచకోశవివేకః

(1) "గుహహితం బ్రహ్మ య త్ర" దిత్వాదికే (43) "య ఏవం బ్రహ్మ వే దైష" ఇత్యంతే తృతీయప్రకరణే "యో వేద నిహిత"మితి శ్రుతిద్వారా త్వంపదార్థబోధనప్రధానే పంచకోశ వివేకే ఆదౌ (1) "గుహహితం బ్రహ్మ య త్ర" దితి శ్లోకే ప్రథమ ప్రకరణోక్త తత్త్వమ స్వర్థవిచారావసరే నిషేధ్యతయా నిరూపి

తస్య (1-40) "తద్వివేకా ద్వివిక్తా స్సు" రిత్యాదినా గుణావస్థా భేదమాత్మా దేహత్యాయాపేక్షయా పృథగుల్లిఖితస్య కోశపంచ కస్య త్వంచపవాచ్యార్థస్య "యో వేద నిహితం గుహయా" మిత్యేత చ్చుర్ఘ్రిపృథియాయా విశిష్య విస్తరేణ ప్రతిషేధద్వారా పూర్వోక్త పృత్యగభిన్న బ్రహ్మత్వతత్త్వస్ఫుటికరణార్థతయాఽస్య ప్రకరణస్య ప్రవృత్తిం ప్రతిజ్ఞాయః (2) "దేహ దభ్యంతరః పాణి" ఇత్యారభ్య (10) "కాదాచిత్కత్వతో నాత్మే" త్యంత మన్నమయాద్యాసంపదమయాంతానాం పంచకోశానాం శుశ్రూషపద్ధంభకానుమానై రనాత్మత్వం ప్రతిపాద్యః (11) "నను దేహ ముపక్రమ్్యే" త్యారభ్య (33) "ఇదం రూపం తు య ద్యావ"దిత్యంతం సర్వేషా మాత్మత్వేనోపలభమాసస్య కోశపంచకస్యా పృథాత్మత్వే శూన్యవాదాశంకాయా మనేకదృష్టాంతోపపత్త్యనుభవై శ్చుర్ఘ్రిమత్తై స్సర్వబాధసాక్షిత్యే నాబాధ్య మాత్మానం ప్రసాద్యః (34) "సద్ధం బ్రహ్మణి సత్కత్వ" మిత్యారభ్య (42) "పుత్రాదే రవివక్షాయా" మిత్యంతం పూర్వోక్తరీత్యా పంచకోశవివిక్తస్య సత్కత్వానాత్మకస్య పృత్యగత్వేనో దేశాద్యపరిచ్ఛిన్నబ్రహ్మమాత్యత్వం కోశపాధ్యవిపక్షమాత్యకృతం స్ఫుటికృత్యః (43) "య ఏవం బ్రహ్మ వేదైష" ఇతి శ్లోకే "బ్రహ్మవి దాష్టుతి పరమ్" "స యో హ వై త త్పరమం బ్రహ్మ వేద బ్రహ్మైవ భవతి" ఇత్యాదివివిధశ్రుత్యుక్త రీత్యా సాధనచతుష్టయసంపన్నో నిరుక్తదిశా కృతకోశవిచారేన సముపలబ్ధబ్రహ్మత్వభావో బ్రహ్మైవ భవతి త్యనురావృత్తిరూప కైవల్యఫల మభ్యవస్థి.

లత్ర సంగ్రహీతార్థః - ప్రథమ ప్రకరణోక్తతత్త్వమస్యర్థ విచారస్య, ద్వితీయప్రకరణోక్త తదర్థప్రధానవిచారస్య చాత్యంత

మపేక్షితేన త్వమర్థవిచారేణాత్య "యో వేదే"తి తైత్తిరీయశ్రుతి ద్వారా నిరూపితేన కోశపంచకనిషేధసాక్ష్యాత్మక 'త్వం' పద లక్ష్యార్థత్వేనైవ భూమబ్రహ్మప్రతిపత్తిలాభాత్ "బ్రహ్మవి దాప్నోతి పర" మిత్యేతదుపనిషదుపక్యాంతం కైవల్యఫల ముపపత్తితమ్.

4. ద్వైత వివేక :

(1) "ఈశ్వరేణాపి జీవేనే"త్యాదికే (69) "జీవన్ముక్తేః పరా కాష్ఠే" త్యంతే చతుర్థపక్షరణే జీవన్ముక్తిఫలకే ద్వైతవివేకే ఆదౌ (1) "ఈశ్వరేణాపి జీవే"నేత్యేకే పాక్ (1 - 62) "వాక్య మప్రతిబద్ధం స"దితి పృథమపక్షరణనూత్తిగతస్య తత్త్వమస్య ర్థావబోధస్య ఫలిభూతాయాః జీవన్ముక్తిపరాకాష్ఠాయాః పృతిపాద నోపయోగితయా ద్వైతవివేకేన హేయస్య బంధస్య స్ఫుటికరణం భవేదితి పృతిజ్ఞాయః; (2) "మాయాం తు ప్రకృతిం విద్యా" దిత్కారభ్య (13) "మోహ దనిశతాం పాప్యే"త్యంత మనేకోప నిషత్సంవాదేన ద్వైత మైశ్వరం వివిధం నిరూప్య; (14) "సప్రాన్త బ్రాహ్మణే ద్వైత"మిత్యాదినా (31) సత్యేవం విషయా ద్వౌస్త" ఇత్యంతం స్వరూపత ఈశ్వరకల్పితేపి ద్వైతే సప్రాన్తబ్రాహ్మణ మనుస్మత్య ప్రియాపియోపేక్ష్యాది వివిధచిత్తప్రతికల్పనాత్మకం జీవస్సప్తమపి ద్వైతం వివిధదృష్టాంతై రుపపద్ధ్య; (32) అన్వయ వ్యతిరేకాభ్యా"మిత్యారభ్య (42) "అబాధకం సాధకంచే"త్యంత మన్వయవ్యతిరేకాభ్యాం జైవస్యైవ ద్వైతస్య బంధహేతుత్వా ధ్యేయత్వం నిరూప్య; (43) "జీవద్వైతం తు కాస్త్రీయ" మిత్యా రభ్య (62) "బుద్ధతత్వేన ధీదోషే"త్యంతం తత్త్వావబోధావధిక కాస్త్రీయజీవద్వైతాశ్రయణేన కృమా త్రిప్రమందోభయాత్మకస్యా

వ్యకాస్త్రీయజీవద్వైతస్య హానం తత్త్వాధిగమాయ, జీవన్ముక్తయే చాత్మంత మాపశ్యక మిత్యనేకబృహంతోపపత్తిభి రస్వయవ్యతిరే కాభ్యా ముక్త్యా; (63) "జితే తస్మిన్ పుత్రిశూన్య" మిత్యారభ్య (69) "జీవన్ముక్తేః పరా కాష్ఠే" త్యంతం సహజద్వంద్వాతీతస్థితీ ర్జీవన్ముక్తేః పరా కాష్ఠా వాసిష్ఠాదిసంప్రతిపత్త్యాఽభ్యవర్ణి.

అశ్ర సంగ్రహీతార్థస్తు - పూర్వప్రకరణత్రయప్రతిపాదిత

తత్త్వమన్యర్థావబోధస్య ఫలరూపాయాః జీవన్ముక్తిపరాకాష్ఠాయాః ప్రతిపాదయిషయా, తద్విరోధిద్వైతనిరాసార్థం జీవేశ్వరస్పృశ్య ద్వైతనిరూపణపూర్వకం జైవస్త్వైవ ద్వైత స్వాస్వయవ్యతిరేకా భ్యం బంధకత్వేన తత్కాఽఽతత్త్వబోధమాత్రాపేక్షితకాస్త్రీయ ద్వైతాశ్రయజేన క్రమా త్ప్రమందేభయాత్మకాకాస్త్రీయ జీవ ద్వైతనిరాసేన విదుషాం సహజద్వంద్వాతీతస్థితీ ర్వాసిష్ఠ్యాద్యు పదిష్ఠా జీవన్ముక్తిపరాకాష్ఠా ప్రాప్యత ఇత్యభ్యవర్ణి.

5. మ హా వా క్య వి వే క :

(1) "యనేకతే శృణోతీద" మిత్యాదికే "దృశ్యమానస్య సర్వస్యే" త్యంతే (8) "తత్త్వమస్మాదివాక్యై స్సా భాగత్కాగేన లక్ష్యత" ఇతి ప్రథమప్రకరణనూత్రితార్థస్య వివరణాత్మకే, శుక రహస్యాపనిషద్గత చతుర్వేదమహావాక్యచతుష్టయార్థప్రకాశకాస్త్ర బ్రాహ్మణవాక్యరూపశ్లోకాత్మకే - అదే. (1) "యనేకతే శృణో తీద" మిత్యారభ్య (2) "చతుర్ముఖేంద్రదేవేష్వి" త్యంత మృగేష్వ దీయమహావాక్యస్య ఐతరేయారణ్యకగతస్య "ప్రజ్ఞానం బ్రహ్మ" త్యస్య జీవేశ్వరసాధారణలాక్షణిక మఖండార్థం ప్రకాశ్య, (3) "పరి పూర్ణః పరాత్మాతే" త్యారభ్య (4) "స్వతః పూర్ణః పరాత్మాతే"

త్యంతం యజుర్వేదీయమహవాక్యస్య బృహదారణ్యకగతస్య
 "అహం బ్రాహ్మస్మి" త్యస్యాపి పూర్వప దఖండార్థం ప్రకాశ్యః
 (5) "ఏక మే వాద్వితీయం న" దిత్యారభ్య (6) "శ్రోతు ర్దేహం
 ద్రియాతీత" మిత్యంతం సామవేదీయమహవాక్యస్య ఛాందోగ్య
 గతస్య "త త్వ మసి" త్యస్యాపి పూర్వప దఖండార్థం ప్రకాశ్యః
 (7) "స్వప్రకాశపరోక్షత్వ" మిత్యారభ్య (8) "దృశ్యమానస్య
 సర్వస్య" త్యంత మథర్వవేదీయమహవాక్యస్య మాండూక్య
 గతస్య "అయ మాత్మా బ్రహ్మ" త్యస్యాపి పూర్వప దఖండార్థః
 ప్రకాశిత శ్చీసగ్గురుసంప్రదాయసంసిద్ధః పరమకృపాళుభి శ్చీ
 విద్యారణ్యగురుచరణైః.

అథ సంగ్రహీతార్థస్త- పూర్వోక్తప్రకరణచతుష్టయ ప్రధాన
 ప్రమేయ ప్రకాశకత్వా దత్యంతావశ్యకతయా జిజ్ఞాసూనా మపే
 కిత స్యానాదివైదికాచార్యపరంపరాసంప్రదాయప్రథితస్య మహా
 వాక్యోపదేశస్య ప్రణాళీప్రదర్శనానుజిఘ్ఘీయా జ గ్గు రు
 శ్రీవిద్యారణ్యచరణాః మహవాక్యోపదేశ సంప్రదాయప్రకాశక శుక
 రహస్యావనిషద్గత చతుర్వేదమహవాక్యచతుష్ట యార్థప్రకాశకాష్ట
 బ్రాహ్మణవాక్యాత్మకశ్లోకానే వాన్యూనాతిరిక్తార్థానపి స్వస్వవేదీయ
 మహవాక్యపూర్వకతయా సకళమోపదేశేనైవ చతుర్థా మపరోక్ష
 ప్రతిపత్తిప్రదత్వే నాన్యతమ వైయర్థ్యాశంకావిదురానే వాత్య
 ప్రకరణే స్వీకృత్య జీవేశ్వరోపాధిభూతస్య యుష్మదస్మత్ప్రత్యయ
 గోచరస్య నిఖిలాధ్యస్తద్వైతప్రపంచస్య జహచజహల్లక్షణాప్రతి
 యయా నాయం సర్వ ఇతివన్నిషేధేన ప్రత్య గంతస్సారాత్మక
 తయా సర్వాధిష్ఠానభూమాత్మస్థితిమ దద్వితీయాఖండపరోక్షనిర్వి
 శేషసచ్చిదానందమాత్యరూపం కైవల్యసామ్రాజ్య మనుజగ్రహు
 రఖిలముముక్షూణామ్.

6. చి త్ర ప ి ప :

(1) “యథా చిత్రపటే దృష్ట” మిత్యారభ్య (290) “చిత్ర దీప మిమం నిత్య” మిత్యంతే షష్ఠ్యకరణే పూర్వోక్తప్రకరణ పంచకోక్తస్య తత్త్వసుస్పర్శస్య పరమతనిరాసేనాపి స్ఫుటికరణ ద్వారా అంతతః పటచిత్రవ త్వచైతన్యాధ్యస్తజగచ్చిత్రోపేక్షితే నిత్యాఖండానందాత్మానుభవాత్మక జీవన్ముక్తిలాభప్రకాశనపరేఽస్మిన్ చిత్రదీపే -

అదౌ - (1) “యథా చిత్రపటే దృష్ట” మిత్యారభ్య (17) “తత్సాక్షాత్కారనిష్ఠ్యర్థ” మిత్యంత మధ్యారోపాపవాదన్యాయేన కేవలచిన్మాత్రే పరమాత్మని, మాయా - సూక్ష్మ - స్థూల సృష్టి పశా త్వేత శ్శుభ్రే ఘట్టనలాంఛనరంజనై శ్చిత్రపట ఇవ సమా రోపితస్యాపస్తాత్రయస్యాపి జీవేశ్వరజగద్భావభిన్న స్యావరోజాఖండ చిదాత్మవిద్యయా బాధనేన సద్యోముక్తిలాభాయాస్మి న్ప్రకరణే మహాన్విచారః క్రియత ఇతి భూమికాం ప్రకాశ్య; (18) “కూటస్థో బ్రహ్మజీవేశా” విత్కారభ్య (57) “ఆస్తాం దుస్తార్కికై స్సాక” మిత్యంతం ‘త్వం, త’త్పద లక్ష్య, వాచ్యార్థభూతానాం - కూటస్థ బ్రహ్మ, జీవేశానాం స్ఫుటవివేకద్వారా సమ్యగఖండాత్ప్రతిపత్తయే చిచ్ఛాతుర్విధ్యప్రక్రియా మవలంబ్య, చతుర్విధాకాశదృష్టాంతై ర్విస్తృతవిచారం కుర్వ న్నాదౌ త్వంపదలక్ష్య - వాచ్యార్థయో స్వయ - మహమర్థయో ర్జల - ఘటాకాశయో రి వాన్వేన్యాధ్యస్తత్వం తదధ్యాసాపనోదనోపాయ సూచనపురస్సరం నిరూప్య; (58) “భ్రామ్యంతే పండితంమన్యా” ఇత్కారభ్య (101) “మహతః పర మవ్యక్త” మిత్యంతం పూర్వోక్తజీవస్వరూపే భ్రాం తత్వా త్పరస్పరవిరుద్ధవాదినాం లోకాయతాదిసాంఖ్యాంతానాం

విప్రతిపత్తి 'ర్ష హి నిదా' న్యాయేన స్వమతస్ఫుటత్వాయ
 ప్రపంచ్య; (102) "చిత్తన్నిధౌ ప్రవృత్తాయ" ఇత్యారభ్య
 (121) "అంతర్యామిణ మారభ్యే" త్యంతం ప్రసంగసంగత్యా
 కరిష్యమాణతత్పదార్థశోధననిషేధ్యసమర్చకతయా తత్ర భాగం
 తత్వా దీశ్వరస్వరూపేఽపి పరస్పరవిరుద్ధవాదినాం పాతంజలాది
 స్థావరేశ్వరవాదిపర్యంతానాం విప్రతిపత్తిరపి ప్రదర్శ్య; (122)
 "తత్త్వనిశ్చయకామేనే" త్యారభ్య (209) "యథా యథోపాసతే
 త" మిత్యంతం తత్పదవాచ్యలక్ష్యర్థయో ర్మేఘాకాశమహాకాశ
 యోరి వాన్యన్యధ్యస్తయో ర్విచారం సప్రపంచ మన్యమతనిరా
 కృతిపూర్వక మనిర్వచనీయమాయోపాధి కథనపురస్సర మనేక
 శ్రుతియుక్త్యనుభూతిభి శ్చిత్తృపటావస్థాత్యయోదాహరణై రద్వైత
 వాదే మతాంతరసామరస్య నిరూపణేన చ సమ్యగ్విపులీకృత్య;
 (210) "ముక్తిస్తు బ్రహ్మణ స్తత్త్వజ్ఞానా"ది త్యారభ్య (238)
 "య దద్వైతం శ్రుత" మిత్యంతం యథోక్తబ్రహ్మత్వప్రతిపత్తి
 రహితానాం స కైవల్యముక్తిరితి, భాగ్యంత్యా తృణార్చకాదియోగాం
 తానాం లోకాయతాదిసాంఖ్యాంతానాం చ పూర్వోక్తదిశా కలహ
 ప్లాపిరేవేతి యతో నిశ్చిత మనేకప్రమాణోపపత్త్యనుభూతిభి
 స్తత సై రద్వైతమార్గవిరోధిస్వస్వమతప్రధానప్రమేయపరిత్యాగ
 పూర్వక ముక్తాకాశచాతుర్విధ్యదృష్టాంతానుసారేణాఖండార్థనిశ్చ
 యే కృతకృత్యతా భవే దిక్కుక్త్యా; (239) "యే వదం తిత్త
 మేతేఽపి" త్యారభ్య (289) "జగచ్చిత్రం స్వచైతన్య" మిత్యంత
 మవిద్యనిశ్చయనిరాసపురస్సరం విదుషాం వివిధారబ్ధత్వేఽపి
 కైవల్యఫలైక్యవిషయే వివిధప్రతివాద్యజ్ఞాన్యద్భావితానేక శంకా
 సమాధిపూర్వక మంతతో వైరాగ్య-బోధ-ఉపరమాణాం ప్రత్యేకం

హేతు-స్వరూప-ఫలవివేచనేన తత్త్వవిన్నిశ్చయం నిరూప్యాంతతః
(290) "చిత్రదీప మిమం నిత్య" మిత్యనేన క్లృతేన ఏతచ్చిత్ర
దీపానుసంధానఫలం విదుషాం పున ర్ద్వగతి మోహనుత్పాదలక్షణ
మభ్యుపన్తి.

అథ సంగృహీతార్థస్తు - వివేకపంచకనిరూపితస్యైవ తత్త్వ
మస్యర్థస్య పరమతనిరాసేనాపి సుప్రతిష్ఠితత్వసంపాదనయా జీవ
న్ముక్తి పృకాశనార్థ మారబ్ధస్య దీపపంచకస్యాదౌ - చిత్రదీపేఽస్మి
న్నధ్యారోపాపవాదన్యాయేన చిత్రపటవ దవస్థాత్రయస్య మాయా-
నూక్ష్య - స్థూలప్రపంచాత్మకస్య బృహ్మ ణ్యారోప ముక్త్వా, చతు
ర్విధాకాశద్వష్టాంతేన చిచ్ఛాతుర్విధ్యప్రక్రియయా త్వంతత్పద
వాచ్యార్థభూతయో ర్థలాభ్యాకాశయోరివ కల్పితయో ర్దీవేశయో
ర్నిరాసేన తల్లక్ష్యభూతయో స్తదుభయాధిష్ఠానయో ర్ద్వీకాశమహా
కాశయోరివ కూటస్థబృహ్మణో రైక్యబోధనాయ నిరుక్తానాదివైదికా
చార్యపరంపరాసంప్రదాయరహితత్వేన బ్రాంతత్వా దన్యోస్యం
విపదద్భి రద్వైతాత్మభావ మనంగీకుర్వద్భి ర్లోకాయతాది సాం
ఖ్యంతైః, తృణార్చకాదియోగాంతైశ్చ పృకల్పితయో ర్నైకవిధ
జీవేశ్వరస్వరూపయో ర్నిరాసపూర్వక మద్వైతాత్మతత్త్వవిధాం
జీవన్ముక్తానాం వివిధారబ్ధత్వేన కైవల్యఫలైక్యవిషయే వివిధప్రతి
వాద్యజ్ఞాన్యుద్భావితసకలశంకాబాలవిచ్ఛేదపూర్వక మంతత్ వైరా
గ్యబోధోపరమహేతుస్వరూపఫలవివేచనేన వివేకినాం పున ర్మోహ
సమానాధికరణ బ్రహ్మత్వవిన్నిశ్చయ ముపవర్ణ్య, ఏతచ్చిత్రదీపాను
సంధానస్య కైవల్యఫల సుఖహితమ్.

7. తృప్తిదీపః

(1) "అత్మానం చే ద్విజానీయా" దిత్వాదికే (298) "తృప్తిదీప మిమం నిత్య" మిత్యంతే సప్తమపకరణే "అత్మానం చే ద్విజానీయా" దిత్యేతద్బృహదారణ్యకశ్చుత్వార్థవ్యాకరణద్వారా చిత్రదిపాంతోక్తవిద్యన్విశ్చయఫలిభూత జీవన్ముక్తిప్రపంచనపరేన స్మృతిప్రదిపే ఆదౌ —

(1) "అత్మానం చే ద్విజానీయా" దిత్వారభ్య, (2) "అస్మా శ్శుతే రభిపాయ" ఇత్యంత 'మాత్మానం చే' దిత్యేతచ్ఛుత్వార్థ ప్రపంచన మస్మిన్ తృప్తిదీపపకరణే యావతి జీవన్ముక్తతృప్తి విశదీకరణాయ సమ్యక్క్రియత ఇతి పరిజ్ఞాయ; (3) "మాయా భాసేన జీవేకా" విత్వారభ్య (5) "భృమాధిష్ఠానభూతాత్మే" త్యంతం ప్రథమపకరణోక్తప్రక్రియయా జీవేశకల్పనా మభిధాయ, బుద్ధ్యాదికల్పనాధిష్ఠానకూటస్థ చైతన్యమేవ బుద్ధౌ పరిచింబితత్వే నాన్యోన్యాధ్యాసవశా త్ప్రాప్తజీవభావం సదత్ర పూరుషశబ్దే నోచ్ఛత ఇతి పూరుషపదం వ్యాఖ్యాయ; (6) "సాధిష్ఠానో విమోక్షదా" విత్వారభ్య (18) "తస్మా దాభాసపురుష" ఇత్యంతం స్వాధిష్ఠాన కూటస్థస్వభావ ముద్దిశ్యాభాసపురుషస్యైవాస్మీత్వనుభూతి ర్యుజ్యత ఇత్యుక్త మహంశబ్దార్థత్రైవిధ్యప్రక్రియయేతి 'అస్మి' పదం వ్యాఖ్యాయ; (19) "అనందీగ్ధావిపర్యస్తే" త్వారభ్య (27) "త్వమేవ దశమోఽసి" త్యంత మజ్ఞాన-అవృత్తి-విక్షేప - పరోక్షజ్ఞానపర్యంత మపి విద్యమానస్యావిద్యకస్య దుఃఖ స్థాయ మిత్యపరోక్షసాక్షాత్కారేణ వినాశే సతి నిరంకుశా తృప్తిరితి దశమదృష్టాంతవర్ణనేన 'అయం' పదం దృష్టాంతతో వ్యాఖ్యాయ; (28) "అజ్ఞానావృత్తి

విశేషే"పితౄరభ్య (134) "మార్గే గంత్రే ర్వయో శ్రాంతా" విత్యం
తం దశమద్యుష్టాంతో కరీత్యా అపరోక్షసాక్షాత్కార స్వాజ్ఞానాపృతి
విశేష పరోక్షజ్ఞానపర్యంతవర్తి దుఃఖనివృత్తి - నిరతిశయతృప్త్యో
ర్విదానత్వం దార్ఢాంతికే సంక్షిప్తవిస్తృత విస్తృప్తవిచారనిరూపణేన
ఆత్మానం చేదితి మంత్యస్య పూర్వార్థం నైకవిధద్యుష్టాంతోపపత్తిభి
ర్యాఖ్యాయః; (135) "సాక్షాత్కృతాత్మధి స్సమ్య" గిత్యారభ్య
(191) "రాగే లింగ మబోధస్యే" త్యంత మాపాతరమనేయేషు
విషయేషు విషాన్నాదిష్యవ కించిద్వివేకవద్భి ర్లౌకికైరేవ నిరస్తే
ష్వసంగత్యాపరోక్షానుభవశాలినాం కైముతికన్యాయే నానాసక్రితి,
ఆరబ్ధవశా దుపాధా విచ్ఛాద్యుపలంభేపి తత్య తాదాత్మ్యాధ్యాసా
భావా స్మీరాగత్వ మకుంతితమే వేతి చానేకద్యుష్టాంతోపపత్తిభిః
'కి మిచ్చ' నితి పదం వ్యాకృత్య; (192) "జగన్మిత్యాత్వవ
త్స్విత్యే"త్యారభ్య (222) "జత్యభిప్రేత్య భోక్తార" మిత్యంత
మాధ్యానికస్య చిదాభాసాత్మకస్య భోక్తురేవ సుషుప్త్యాదౌ నాశ
స్వభావస్య యతో నాస్తి వాస్తవికం భోక్తృత్వం తతః కైముతిక
న్యాయేన స్థానత్రయభోక్తృభోజ్యవిలక్షణత్వేన తత్తత్సాక్షిణ స్సదా
శివమాత్యస్య విదుష సుతరాం దూరనిరస్తమేవే త్యనేకద్యుష్టాం
తోపపత్తిభిః 'కస్య కామాయే'తిపదం వ్యాఖ్యాయః; (223) "స్థూలం
నూక్షీం కారణం చే" త్యారభ్య (234) "వివిచ్య భ్రాంతి ముచ్చి
త్వే"త్యంతం దేహత్యయగతానాం జ్వరాణాం తదుపాధికచిదాభా
సేపి జలచంద్రాభాసే జలదోషవ దసంస్పృష్టతయా బింబభూతా
సంగకూటస్థమాత్యాత్మనో విదుషః కైముతికన్యాయేన శరీరాను
జ్వరాభావవర్ణనేన (కస్య కామాయ) 'శరీర మనుసంజ్వరే'దితి పద
జాలం వ్యాఖ్యాయః; (235) "అయథావస్తుసర్వాదీ" త్యారభ్య

(250) "శమయ త్యోషధే నాయ" మిత్యంతం పంచషదృష్టాంతైః కూటస్థాత్మాపరోక్షజ్ఞానిన శ్చిదాభాసస్య న యథాపూర్వం సఫల విషయవృప్తిః కిం త్వధిష్ఠానతయై వానుభూయమాన పాగ్రబ్ధి పరిణామమాత్రమేవేతి, జీవన్ముక్తస్య తస్య వక్ష్యమాణనిరంకుశ తృప్తియోగ్యత్వమితి చావిష్కృత్యః; (251) "కిమిచ్ఛ నితి వా క్యోక్తే" త్యారభ్య (297) "అహో కాస్త మహో కాస్త" మిత్యంతం విదుష శ్చిన్మాతృత్వా నిష్క్రియాత్మత్వేన వృప్తినివృత్త్యన్యతరరహితత్వే ప్యన్యారోపితబాధితాధ్యాసానువృత్త్యాదిశబ్ధిత కర్మాభాసానాం నైకభవపుణ్యపుంజ సమాసాదితచరమోపాధిప త్తన్మి న్యథాపూర్వ ముపలభమానతత్తద్వర్ణాశ్రమోచిత లోకసంగ్రహక కర్మణాం వా, సత్యదృష్టాతిశయే త్యోపాధికేనాపి నిరంతర నిర్వికల్పసమాధినా స్థితస్య ధన్యాత్మవాదపురస్సర మవధూతో పనిషదు క్తదిశా నిరంకుశాం తృప్తి మభివర్ధ్యః; (298) "త్వప్తిదీప మిమం నిత్య"మితి చరమశ్లోకే నిరుక్తనిరంకుశత్వప్తిరూప మేత త్తృప్తిదీపనిత్యానుసంధానఫల ముక్తమ్.

అశ్ర సంగృహీతార్థస్త- చిత్రదీపాంతోక్త విద్వన్నిశ్చయఫలి

భూత జీవన్ముక్తత్వప్రప్రపంచనాయ "అత్మానం చ"దితి శ్రుతి వ్యాఖ్యానముఖేన తృప్తిదీపేఽన్ని న్నాదౌ పూర్వోక్తమాయాభాస కృతజీవేకాదినృప్తిక్రమావలంబనేన కూటస్థచిదాభాసయోరన్యోన్య ధ్యస్తరూపత్వే నాత్ర పూరుషశబ్దం వ్యాఖ్యాయః; చిదాభాసస్యై వాహంశబ్దార్థత్రైవిధ్యప్రక్రియయా స్వస్య స్వాధిష్ఠానాసంగకూట స్థాత్మత్వనిశ్చయార్థకతయా 'అన్ని'పదం వ్యాకృత్యః; నిరుక్తాపరోక్ష నిశ్చయాత్మకసమ్యగ్గర్భనస్యై వావిద్యావృత్తితాదాత్మ్యపరోక్షజ్ఞాన పర్యంతావస్థిత మహాదుఃఖనివర్తనపూర్వక నిరంకుశత్వప్తినిమి

తత్త్వం దశమద్వైపాంత మవలంబ్య దార్జాంతికే విస్తృతవిచారా
త్మకవ్యాఖ్యాన 'మాత్మానం చే'దితి మంత్రపూర్వార్థస్య విధాయ;
బాధితాధ్యాసానువృత్త్యా పృథితేచ్ఛాదిమ తాదాత్మ్యాధ్యాసాను
ప్రసక్త్యా తాసా మిచ్ఛాభాసత్వేన 'కి మిచ్ఛ'న్నితిపదం వ్యాకు
ర్వృక్ష; చిదాభాసేఽపి స్వాపాదా వప్రసక్తస్య భోక్తృత్వస్య కూటస్థ
రూపే విదుషి కైముతికన్యాయే నానేకదృష్టాంతోపపత్తిభి స్సుతరా
మప్రసక్తిరితి 'కస్య కామాయ' పదం వ్యాఖ్యాయ; ఇత్థం దేహ
త్రయజ్వరాణాం చిదాభాసేఽప్రసంభావ్యమానానాం తదధిష్ఠాన
సుతరాం తదసంభవకథనేన (కస్య కామాయ) 'శరీర మను
సంజ్వరే'త్పదం వివృత్య; పంచషడ్దృష్టాంతైః కూటస్థాత్మాపరోక్ష
జ్ఞానీన శ్చిదాభాసస్య న కుత్యాపి సఫలా ప్రవృత్తిః కిం త్వారబ్ధి
పరిణతిమాత్రమేవే త్యుక్త్వా, అంతతోఽవధూతోపనిషదుక్తదిశా
విదుష శ్చిన్మాత్రత్వా నైష్కర్మ్యేవి లోకసమారోపితలోకసంగ్రా
హకకర్మవద్వా, నిరంతరాంతరంగనిరోధకృతనిర్వికల్పసమాధిమా
నివ వా, దృష్ట స్స నిరంతరం నిరంకుశత్వప్రార్థన్యాత్మత్వ ముప
వర్ణ్య; ఏతత్ప్రప్తిదీపానుసంధానస్యా ప్యేతదేవ ఫల ముక్తమ్.

8 కూటస్థదీపః

(1) "ఖాదిత్యదీపితే కుడ్య" ఇత్యాదికే (76) "ఇమం కూటస్థ
దీపం య" ఇత్యంతే అష్టమప్రకరణే పూర్వోక్తప్రకరణసప్త
కేఽప్యప్రదర్శిత 'తత్త్వమస్యర్థ' బాధసామానాధికరణ్యప్రక్రియా
ప్రదర్శనపరే కూటస్థదీపే ఆదౌ -

(1) "ఖాదిత్యదీపితే కుడ్య" ఇత్యారభ్య (41) "జీవా
పేతం వాప కిలే" త్యంతం పక్ష్యమాణబాధసామానాధికరణ్య

పృక్తియోపయోగితయా దేహబాహ్యభ్యంతరస్థితత్వే నాధ్యస్త
 ఘటాంతఃకరణాదివస్తుభేదమాత్రప్రయుక్త బ్రహ్మకూటస్థపదప్రతి
 పాద్యా దఖండచిచ్ఛరణాత్మకా దనువ్యవసాయత్వేన పరపరిగ
 ణితా త్పారమార్థికాత్మనః పృథక్పదాభాస మనేకోపపత్తిభి ర్వార్తి
 కాదిప్రమాణ తప్తలోహ-దారుకాంస్యప్రస్థాదిదృష్టాంతైః ఖాదిత్య
 దీప్తేః పృథగ్గర్భణాదిత్యదీప్తవ త్పుసాధ్యః తదవిరోధాయ 'ప్రవేశ'
 'జీవాపేతా'ది శ్రుత్యైః కేవలాత్మ - పరేతవిషయకత్వ ముక్తాః;
 (42) "నాహం బ్రహ్మేతి బుద్ధ్యతే" త్యారభ్య (68) "తస్మా
 త్కృతర్కం సంత్యజ్యే" త్యంతం నాయం స్థాణుః పుమా నేష"
 ఇతివ చ్చిదాభాసనిరాసేన కూటస్థబ్రహ్మపర్యవశేషణరూపబాధ
 సామానాధికరణ్యం తత్త్వమస్మాదిస్తలేషు నైష్కర్మ్యసిద్ధ్యాద్యుక్త
 దిశా వివిధోపపత్తిభి ర్వివరణావిరోధేన ప్రతిపాద్య, తదుపప్తం
 భకతయా చిదాభాసయో ర్ద్విత్యేవరయో రనేకశ్రుతివైపరీత్యాద్యు
 దాహరణైః కుతర్కనిష్కాసనేన కల్పితత్వ ముక్తాః; (69) "ఈ
 ణాదిప్రవేశాంతే" త్యారభ్య (75) "మాయామేఘో జగన్నిర"
 మిత్యంతం వివిధవాసనాశాలిజీవానుగృహార్థ మేకవిధతత్త్వ
 ప్రబోధనాయ నైకవిధరీతిశ్రుతిప్రవృత్తి రిత్యేతద్రహ స్యానభిజ్ఞానా
 మవివేకినాం భ్రామ్యమాణత్వేపి "న నిరోధో న చోత్పత్తి" రిక్త్యాది
 పరమార్థాత్మతత్త్వవిదాం మాయామేఘజగన్నిరప్రవర్తవేపి నిరం
 తరచిదాకాకాత్మనాం న కోఽపి లాభోఽలాభోవేతి కైవల్య మద్వి
 తీయ మాఖ్యాయ; (76) "ఇమం కూటస్థదీపం య" ఇత్యంతిమ
 శ్లోకే నిరు కైతత్పురకణతత్త్వజ్ఞానస్య నిరు క్తకైవల్యఫల మిత్యుప
 సంహృతమ్.

లత్ర సంగ్రహితాస్త్రం- ప్రతిపత్తవైక్యేఽపి ప్రతిపత్తసంస్థార
భేదానురోధి పృథివత్రిపృథియాభేద స్యావశ్యకత్వా త్పుర్వోక్త
పృథకరణసప్తకేఽ పృథకపరితాతాయా స్తత్త్వ మస్యాది బాధసామా
నాధికరణ్యప్రక్రియాయాః పాఠాన్యేనాత్య ప్రదర్శనాయ ఖాదిత్య
దర్పణాదిత్యాదిదృష్టాంతై ర్వివిధోపపత్తిభిశ్చ కూటస్థాసంగవిదా
త్మాతిరిక్తవిదాభాసస్వరూపం నిరూప్యః వివరణాద్యభిమత ముఖ్య
సామానాధికరణ్యే త్వంపదలక్ష్ణార్థోపస్థితావివ వార్తకకారాభిమత
బాధసామానాధికరణ్యేఽపి తత్త్వంపదాఖండార్థాపరోక్షబోధసమయ
ఏవ వివిధశ్రుతితైవపురాణాదిమ జీవేశయోః కల్పితవిదాభాసత్వ
శృవణా చ్చిదాభాసస్య "నాయం స్థాణుః పుమా నేవే"తి వ త్పు
విలాపన ముక్త్యా, అంతతో 'న నిరోధో న చోత్పత్తి' రిత్వాద్యజాత
వాదపరమసిద్ధాంత మనుసృత్య మూఢభ్రాంతిమేఘమాత్రప్రత్యు
పస్థాపిత జీవేశ్వరజగద్భావాదిప్రవర్తనేన విద్యచ్ఛిదాకాశస్య న
కోఽపి హని రాసి దస్త భవిష్యతి త్యేవంవిధం నిత్యకైవల్య ముప
సంహరే పృథర్మితమ్.

9. ధ్యానదీపః

(1) "సంవాదిభృమవ ద్బ్రహ్మే" త్యాదికే (158) "ధ్యాన
దీప మిమం సమ్య" గీత్యంతే నవమప్రకరణే - శ్రుతోపనిషత్కస్య
బుద్ధిమాంద్యసద్గుర్వలాభాద్భాత్మవిచారప్రతిబంధా దపరోక్షసంవి
దనుదయే తన్నిరససద్వారా అపరోక్షబోధజనక నిర్గుణబ్రహ్మ
పాసనప్రకాశకే ధ్యానదీపే - ఆదౌ -

(1) "సంవాదిభృమవద్బ్రహ్మే"త్యారభ్య (54) "అత్యంత
బుద్ధిమాంద్యాద్వే" త్యంతం ప్రతిబంధా త్సమ్యక్ శృవణాసధి

కృతస్య జిజ్ఞాసో రపరోక్షిప్యతిపత్త్యర్థ మనేకదృష్టాంత ప్రమాణోప
 పత్తిభి ర్మణిప్యభామణిబుద్ధిరూప సంవాదిభ్రమవ త్సత్త్యఫలస్య
 బ్రహ్మవాసిష్టాదికల్పవ్యయుక్తస్య నిర్గుణోపాసనస్య త్రైకాలిక ప్రతి
 బంధక్షయే తద్విచారస్యేవ సమ్యగ్దర్శనఫల స్యావశ్యకత్వముక్త్యాః
 (55) "నిర్గుణబ్రహ్మతత్త్వస్యే" త్యారభ్య (86) "గృహకృత్య
 వ్యసనినీ" త్యంత ముత్తరతాపనీయ, శైబ్యప్రశ్న, కారక, మాండా
 క్యాది విహితస్య, పంచీకరణాది ప్యసిద్ధస్య నిర్గుణోపాసనస్య
 స్వరూపే నైకవిధాక్షిపనమాధిపూర్వకం నిర్గుణబ్రహ్మజ్ఞానవ ద్వస్తు
 తంత్రాత్మాభావా త్కర్తృతంత్రత్వేన గుణోపసంహరన్తాయేన,
 అస్థూలత్వాదిభి రనుష్ఠానార్హస్య నిబిడతరేఽప్యారభ్యే పరవ్యసనిన్యా
 అవ సమ్యగనుష్ఠానావకాశం ప్రదర్శ్యః (87) "ఏవం ధ్యానైకనిష్ఠాఽ
 పి"త్యారభ్య (157) "దేహభిమానం విధ్వస్యే" త్యంతం విదుష
 శ్చేధితప్యత్యగాత్మకృతాబంధ నిర్విశేషచిన్మాత్రతయా ప్యారబ్ధాఽ
 సధీనత్వ ముపాసకస్య తు చిన్మాత్రానుసంధాత్పచిత్రాత్మకతయా
 తదధీనత్వం చేత్యనేకశ్రుత్యనుభూత్యుపపత్తిభి రుక్త్యా, నిరుక్తో
 పాస్తే ర్నిరంతరావృత్త్యా నిర్వికల్పసమాధిభూతస్య బ్రహ్మవిద్యా
 పర్యవసాన మిహ వా బ్రహ్మలోకే వేతి యతః ప్యమాణప్యమిత
 మతో దేహభిమాన ముజ్జిత్యాఽనుభూత్యభావేఽపి నిరంతరం భ్ర
 మరకిటవ 'ధృవహ్మహ మస్మీతి' భావనాకరణే కైముతికన్తాయేన
 బ్రహ్మపరోక్ష్య మధిగతః బ్రహ్మమృతభావ మధిగచ్ఛతి కైవల్య
 మిత్యుక్త్యా (158) "ధ్యానదీప మిమం సమ్య" గితి శ్లోకే నిరుక్త
 ముక్తిఫలం నిరంతరబ్రహ్మధ్యాన మేతత్ప్రకరణస్య సమ్యక్పరా
 మర్శా ల్లభ్యత ఇత్యుపసంహృతమ్,

అశ్ర సంగ్రహీతార్థము - 'పూర్వోక్త ప్రకరణాష్టక పూపంచిత

రీత్యా శ్శుతోపనిషత్కస్యా ప్యత్యంతబుద్ధిమాంద్య సద్గుర్వలాభాది
పృతిబంధపశా దసధిగత సమ్యగ్ శ్రవణోత్థాపరోక్షబ్రహ్మసాక్షా
త్కారస్య తత్ప్రతిబంధనివృత్త్యా తత్త్వబోధాధిగమాయ సంవాది
భ్రమపన్నిష్ఠుణోపాస్తిః కర్తవ్యేతి, సా చ వస్తుతంత్రనిష్ఠుణబ్రహ్మ
జ్ఞాన సమానాకారత్వేపి కర్తృతంత్రతయా గుణోపసంహరన్తాయే
నానేకశ్శుతిప్రమిత విధిసమధిగతేతి, యావ త్సమ్యగ్గర్భనఫలం
చిన్మాత్రాత్మన స్సమ్యగ్గర్భినో విధిప్రతిషేధాపరాధీనత్వవ న్నాస్య
చిత్తాత్మకత్వేన చిన్మాత్రాత్మధ్యాతురపి తద్యుక్త మిత్యుక్త్యా, నిర్వి
కల్పనమాధిస్వభావ మధిగతేన పరత్యేహ వా సమ్యగ్గర్భనఫలం
యావ ద్భవేత్తావ న్నిరంతరం నిరభిమానినా జిజ్ఞాసునా స్వసు
ష్టేయా నిర్గుణోపాస్తి రిత్యుపసంహృతమ్.

10. నాటకదీపః

(1) "పరమాత్మాద్వయానంద" ఇత్యాదికే (26) "యది
సర్వగమహత్వాగ్" ఇత్యంతే దశమప్రకరణే మందాధికారిణో
జిజ్ఞాసాః పూర్వోక్తా ముపాస్తి మంతరా ప్యనురూపవృష్టాంతై
ర్వృత్కానువిధ్యసమాధిద్వారా సమ్యగ్గర్భనార్హస్య ప్రబోధనార్థే నాటక
దీప - ఆదౌ -

(1) "పరమాత్మాద్వయానంద" ఇత్యారంభ్య (10) "ఈక్షే
శ్శృణోమి జిహ్వామి" త్యంత మధ్యారోపాపవాదన్తాయేన దిజ్ఞా
తేణ పరమాత్మన ఏవ నిర్విశేషాద్వయానందస్య మాయయా
స్వయమేవ జీవజగద్భావప్రసక్తా పనేకజన్మసుకృతా దవిచారకృత
నిరుక్తబంధస్య స్వవిచారమాత్రనిష్పత్తిప్రదర్శనాయ సర్వత్య

సర్వదా సర్వస్యాపి నిజాత్మా చిన్మాతృస్ఫురణైకస్వభావే నృత్య
 శాలాస్తదీపవ ద్వీభాతీ త్యుక్తాః (11) "నృత్యశాలాస్తతో దీప"
 ఇత్యారభ్య (19) "నిజస్థానస్థిత స్సాక్షి" త్యంత మహంకార
 విషయధింద్రియాణాం ప్రభుసభ్య నర్తకీ తాలాదిధారిత్వరూపణేన
 సాక్షిచైతన్యాత్మదీపావభాస్యత్వం, తేషా మభావేఽపి సుప్త్యాదావిప
 సాక్షిణ స్స్వయంప్రభత్వం నిరూప్య, తస్మి న్నవాకతపే హస్త
 నర్తనక్రియాధ్యారోపవ ద్బుద్ధ్యాదిధర్మారోపాఽవిచారితరమణీయా
 భవతిత్యుక్తాః (20) "న బాహ్యో నాంతర" ఇత్యారభ్య (26)
 "యది సర్వగ్రహత్యాగ" ఇత్యంత మఖండచిన్మాతృత్వవిపర్త
 బుద్ధికల్పనామాతృకృత బాహ్యభ్యంతరాది వివిధవికారాణా ము
 ప్యవిశేషేణ బాధిష్ఠాతా, సర్వప్రమాణాదిసాక్ష్యాత్మా చ స్వయమేవ
 యత స్తతో న తస్య స్ఫారకప్రమాణాపేక్షితి ప్రాథమ్యత్వత్వత్వా
 గురుశాస్త్రాధీనతయా సర్వగ్రహత్యాగః కరవేయ ఇతి, తత్యా
 ప్యశ క్తిశ్చే ద్వివిధగ్రహేష్వపి బాహ్యభ్యంతరే ష్యనువిద్ధ మర్థా
 తత్తదధిష్ఠానతయా తత్తద్భాసకం చిన్మాతృత్మకం వివిధబుద్ధి
 పృత్యవిరోధేనాపి "యస్మి న్యస్మి న్నస్తి లోకే బోధ స్తత్తదుపే
 క్షిణ్ . య ద్బోధమాత్రం త ద్భృష్మే త్యేవంధీ ర్భృష్మనిశ్చయః"
 (పం. 3-21) "ప్రతిబోధవిదితం మత మమృతత్వం హి విందతే"
 (కేన.) ఇత్యాదిగురుశాస్త్రోపదేశానుసారేణ దృశ్యానువిద్ధసమాధి
 ద్వాఠేణ సమ్యక్తి రధిగంతవ్యే త్యుక్తమ్.

అత్ర సంగృహీతార్థస్త - జిజ్ఞాసో ర్మందాధికారిణః పురేవ

ధ్యాత్వస్వభావస్య, సులభదృష్టాంతై ర్విదేహిని ర్విద్యనువిద్ధ
 నిర్వికల్పాఖండ చిన్మాతృత్వప్రతిపత్తయే అధ్యారోపాపవాద
 న్యాయేన పరమాత్మనో మాయావశా ద్విధృతజగజ్జీవభావస్య

అహంకార విషయబుద్ధింద్రియాణాం ప్రభుసభ్యునర్తకీతాలాది ధారిణామివ సాక్షిచిద్దీపాత్మభావేన నిరంతర మధిష్ఠానతయాఽప భాసమానస్య తత్తత్ప్రమవధానానమవధానయో రైకరూపేణ భాస మానస్యాపి గవాక్షిప్రభావాయా మంగుళీచలనాధ్యారోపవ దారోపిత బుద్ధ్యాదిచలనస్యాపి విచేకిన స్సర్వప్రమాణాద్యవభాసక చిదాత్మనః ప్రమాణనైరపేక్ష్యేణాపి నిర్వికారభాసస్వభావం గురుకాస్మాను గృహ దధిగంతప్య మథవా వివిధబుద్ధివృత్తి స్వవభాసకతయా దృశ్యానువిద్దచిత్సమాధ్యనుభూతి రధిగంతవ్యే త్యుపసంహృతమ్.

11. యోగానందః

(1) "బ్రహ్మనందం ప్రవక్ష్యామి" త్యాదికే (134) "బ్రహ్మ నందాభిధే గృంథ" ఇత్యంతే ఏకాదశప్రకరణే చిదాత్మకత్వం పదార్థతదాత్మకతత్పదార్థ వివేకప్రధానయో ర్వివేకదిపపంచకయో ర్వివేకానంతర మానందాత్మకాసిపదార్థ వివేకప్రధాన స్యానంద పంచకస్య ప్రథమభూమికాత్మకే విద్వద్బోగిసౌమ ప్రికానందప్రపంచనపరే యోగానందే - ఆదౌ -

(1) "బ్రహ్మనందం ప్రవక్ష్యామి" త్యారభ్య (11) "ఇత్యా దిశ్శుతయో బ్రహ్మ్య" ఇత్యంత మనేక తైత్తిరీయ - ఛాందోగ్య - ముండక - శ్వేతాశ్వతరాదిశ్శుతిపర్వాలోచనయా బ్రహ్మవిదోఽ సర్థనివృత్తి రానందావాప్తి రవశ్యం భవతీతి ప్రదర్శ్య; (11) "ఆనంద స్త్రివిధో బ్రహ్మే" త్యన్తి క్లౌకే యోగ - ఆత్మ - అద్వైతానందానాం బ్రహ్మనందత్వేన, అంతిమయో ర్విద్యా - విషయానందయోః పృథగ్గణనేన చ ప్రకరణపంచకే త్రివి ధానాం - బ్రహ్మ - విద్యా - విషయానందానాం విప్రియమాణానా

మాదౌ యోగానందో వివిచ్యత ఇతి పృతిజ్ఞాయః; (12) "భృగుః
 పుత్రః పితృ శ్చ కృత్యే" త్యారభ్య (32) "నేంద్రియాణి న
 దృష్టాంత" ఇత్యంతం భృగు - వరుణ - నారద - సనత్కుమారా
 ద్యౌపనిషదాఖ్యాయికానుభూత్యవప్తతై ర్భేదవాద్యుద్ధావితానేక
 కుతర్కవిచ్ఛేదకసత్తర్కైశ్చ సుప్తా వద్విత్తిమస్వప్నభం చిదాత్మ
 తత్త్వం ప్రసాద్యః; (33) "స్తా మద్వైతస్వప్నభక్త్య" ఇత్యారభ్య
 (84) "అర్థే వ్యాకరణా ద్భుద్ధ" ఇత్యంతం - శకుని - శ్వేన -
 బాల-సమ్రా-ఋహ-బ్రాహ్మణ్యాద్యనేక శ్రౌతదృష్టాంతై స్సర్వసాధార
 ణానుభూత్యుపపత్తికైశ్చ బుద్ధ్యుపాధిక చిదాభాసస్య సుప్తా
 బుద్ధ్యుపాధిలయా ద్వింబభూతే పరాత్మ న్యేకీభావా'దత్ర పితౌపితే'
 త్యాదిశ్రుత్యా చ బ్రహ్మభావరూప సత్సంపత్త్యా నిర్విషయాఖండ
 యోగానందభుక్త్య ముక్త్యా, నిరుక్తదిశా సుపితౄష్టాపాసనాదా
 వలసకృతకృత్యత్వాశంకాం వేదచతుష్ట్యసంఖ్యావిద శ్చకుర్వేద
 విత్త్వాభావవ నిరస్య గురుకాస్త్రావశ్యకత్వ ముక్త్యా; (85)
 "అస్తా మేత ద్యత్ర యత్ర" త్యారభ్య (127) "అగ్నిప్రవేశ
 హేతౌ ధి" రిత్యంతం న కేవలం సామప్రకబ్రహ్మనందో నిరుక్తి
 యుక్తిభిరేవ, కింతు తత్ర తత్త్వోక్తవక్ష్యమాణ నిజ - ముఖ్య -
 ఆత్మ - యోగ - అద్వైతానందపదాభిధేయస్య స్వయం ప్రభస్య
 "అనందాద్వైత ఖల్వి" తి శ్రుత్యా కారణభూతస్య బ్రహ్మనందస్య
 బింబభూతస్య కార్యభూతాభ్యా మంతఃకరణవృత్తిప్రతిబింబరూప
 విషయానందాత్మక విద్యానంద, విషయాసంభిన్నసామాన్యహం
 కారాకాంతోదాసీన క్షణగోచరవాసనానందాభ్యాం జాగ్రత్స్వప్న
 ప్రసద్ధాభ్యాం లింగాభ్యాం "సుషుప్తికాల" ఇత్యాదిశ్రుతిభి స్సుఖ
 మస్వాప్న మిత్యేత దనుభవాన్యథానుపపత్త్యాదిభి రనుభూత్యా

చార్దాపత్రికల్పితేన సామప్తికానుభూత్యా చ సంసిద్ధి రవ్యాహతే
త్యేతత్ప్రదర్శనపూర్వకం గీతా - యోగవాసిష్ఠ - మైత్రీయణ్యా
ద్యనేకోదాహరణైశ్చ చిత్తవృత్తిలయాత్మకాఖండచిన్మాత్ర సమాధి
యోగానుభవం పృకాశ్యః (128) "అవిరోధిసుఖే బుద్ధి" రిత్తా
రభ్య, (133) "అవిద్యావాసనా వ్యస్తీ" త్యంతం నిరుక్తాఖండ
యోగానందానుభవిన స్సమ్యగ్గర్భినః కాకాక్షిన్యాయేన, ద్విభాషా
భిజ్ఞవచ్చ సుఖదుఃఖాద్యారబ్ధసమవధానేఽపి స్వప్నజాగరయో
ర్న కోపి నిజానందస్య లోప ఇత్యేతదాత్మంతికేష్టానిష్ఠప్రార్థన పరిహ
రాత్మక జీవన్ముక్తిలక్షణ ముక్త్యా; (134) "బ్రహ్మనందాభిధే
గ్యంధ" ఇతి శ్లోకే-బ్రహ్మనందప్రకాశకయోగిపృత్యక్షః ప్రదర్శితః.

అత్ర సంగ్రహీతార్థస్తు - చిత్తదాత్మక'త్వం-త'త్పదార్థప్రధాన
'వివేక-దీప' పంచకద్వయనిరూపణానుపద మానందాత్మక 'అసి'
పదార్థనిరూపకానందపంచకస్య నిరూప్యత్వా త్తత్రాదౌ యోగానందే
గురుశాస్త్రాధికతవిద్యస్య యోగినో జాగృత్స్వప్నయో రుపలభ్యే
నాంతఃకరణవృత్తిప్రతిబింబభూతత్వసాధర్మ్యా త్క్రచ్చి దాదా
వేతత్ప్రకరణపంచకప్రమేయప్రపంచనాయ రీత్యంతరవిభాగాప
సరే విద్యావిషయానందయో ర్భేదనిర్దేశేఽపి విషయానం
దాత్మకేన విద్యానందేన, నిర్విషయత్వేఽపి సామాన్యాహంకారా
క్యాంతోదాసిన క్షణానుభూతవాసనానందేన చ కార్యభూతలింగే
నానుమేయస్య క్వచి దత్య జగత్కారణత్వ సాహిత్యరాహిత్యోపాధి
వివక్షియా బ్రహ్మ - నిజానందయో రవాంతరభేదేఽపి, సర్వత్ర
నిజ - ముఖ్య - ఆత్మ - యోగ - అద్వైతానందాపరపర్యాయస్య
స్వయంప్రకాశబింబభూతబ్రహ్మనందస్య స్థితి స్సత్సంపత్తిరూప
సుప్తా చిత్తలయాత్మకాఖండచిన్మాత్రసమాధౌ చ సుస్పృష్ట మనేక

శ్రుతి వాసిష్ట గీతాదివచన దృష్టాంతార్థాపత్తుపపత్త్యనుభూతిభి
ర్భేదవాదికృతానేకశంకాసమాధిపూర్వకం నిరూప్యః, అంతతో
వివిధారబ్ధద్వంద్వసమవధానేఽపి నిరుక్తస్య విద్వద్వ్యగినః కదాపి
న నిజానందస్ఫుర్తిలోప ఇత్యాత్యంతికేష్టానిష్టప్రాప్తిపరిహర
రూపం జీవన్ముక్తిఫలం ప్యపంచితమ్.

12. ఆ త్మా నం దః

(1) "నన్వేపం వాసనానందా" దిక్యాదికే (90) "బ్రహ్మ
నందాభిధే గ్రంథ" ఇత్యంతే ద్వాదశపూర్వకం - మందప్రజ్ఞజిజ్ఞా
న్వసుగ్ధాహక 'త్వం' పదలక్ష్యార్థభూతముఖ్యాత్మప్రకాశకే ఆత్మా
నందే - అదౌ -

(1) నన్వేపం వాసనానందా" దిక్యారభ్య (31) "మా న
భూవ మహం కింత్యి" త్యంత మాత్మవిచారవిముఖస్య కేవల
మూఢస్య శాస్త్రాచార్యదాక్షిణ్యప్రయోజనాభావా త్కర్మపాస్త్యస్య
తరళరణత్వేఽపి జిజ్ఞాసో ర్మందప్రజ్ఞస్య మైత్రేయ్యాం ప్రతి
యాజ్ఞవల్క్య ప్రతిబోధితప్రక్రియయా ప్రబోధనాయ, పతి -
జాయా - పుత్ర - విత్తాది స్వనేకదృష్టాంతోపపత్తిభి రాత్మసుఖ
సాధనత్వనిమిత్తమేవ ప్రేమ, నిరుపాధికే తు విజాత్మని దేహేంద్రి
యాదిసాక్షిణి నిరతిశయం ప్రేమ; ఇత్యతః పరానందఆత్మేతిత్వంపద
లక్ష్యార్థం శ్రుతియుక్త్యనుభవై ర్నిర్ణీయః; (32) "ఇత్యాదిభి ప్రీతిః
ప్రీతా" విక్యారభ్య (72) "పరప్రేమాస్పదత్వేన" త్యంత
'మాత్మా వై పుత్రమామాఽసి' 'అయం సోఽగ్ర ఏవ కుమార' మి
త్యాదిశ్రుత్యవష్టంభేన పుత్రాత్మన ఏవ ముఖ్యత్వ మిత్యాద్యాశం
కాయా మస్తు ముఖ్యత్వం ముమూర్షువ్యవహరే లోకవ్యవహరే చ

పుత్రదేహయో గ్గోణమిథ్యాత్మనః పరమేమాస్పదత్వేన మూఢ
విశ్వస్తయోః, పరమార్థవ్యవహరే తు విదుషాం తదుభయశేషిణ
శ్చిన్మాత్రస్య సాక్షాత్మన ఏవ ముఖ్యత్వ మవ్యభిచరితపరమ
పేమాస్పదత్వేన పరమానందత్వం చేత్యనేక దృష్టాంతోపప
త్తుపబ్బంహిత బృహదారణ్యకోక్తదిశా ప్రపంచ్యః (73) "చైతన్యప
త్తుఖం చాస్యే" త్కారభ్య (89) "సదా పశ్యన్నిజాత్మాస" మి
త్యంత మగ్నోష్ఠ్యవత్సపి జలే ప్రకాశానంకశమవ ద్రుజస్తమో
వృత్తోస్సచ్చిన్మాత్రావభాసేపి, సత్త్వపుత్రైక్వాషేఽగ్నిప్రకాశస్యాపి
భానవ దానందస్యాపి భాన మిత్యాదీయుక్తిభి ర్నిరంశస్యాపి సచ్చి
దానందస్య భాస్వాపాధివైశిష్ట్యా ద్భానవైచిత్ర్య ముక్త్వా నిరుక్తా
ఖండానందానుభవాయ చిత్తపుత్తినిరోధలక్షణయోగాభ్యాసోఽప్య
ద్వైతానందపక్ష్యమాణరీత్యా యోగినో నిర్వికల్పసమాధి వాద్వై
తాత్మవిచారోఽప్య మిత్యుక్త్వాః (90) "బ్రహ్మనందాభిధే
గ్రంథ" ఇత్యేతచ్చోకే గోణమిథ్యాత్మనిరాసేన ముఖ్యాత్మానంద
ప్రదర్శనేన మందజ్ఞాస్వనుగ్రహోఽత్ర కృత ఇత్యుపసం
హృతమ్.

అత్ర సంగ్రహీతార్థస్తు - మందప్రజ్ఞాస్వనుగ్రహార్థ మత్ర
బృహదారణ్యకశ్చుతితదుపస్తంభకానేకదృష్టాంతోపపత్తిభిః పతి
విత్రపుత్రాదిగోణాత్మనాం పంచకోశాత్మకమిథ్యాత్మనాం చ తత్త
ద్వ్యవహరేషు ముఖ్యత్వేఽపి, పరమార్థశేష్యాత్మభూతత్వ మర్థ
విచారే తు తదుభయసాక్షిణ ఏవ నిజాత్మనః పరప్రమాస్పదత్వేన
చ ముఖ్యత్వం పరమానందరూపత్వం చేతి నిర్ధార్య, అద్వైతా
నందపక్ష్యమాణాద్వైతాత్మవిచారసమకాల ఏవ యోగినాం నిర్వి
కల్పకసమాధావినవత్త్వపుత్తిమతాంజ్ఞానూనా మద్వితియాఖండ
నిజానందానుభవే భవే దిత్యుక్తమ్.

18. అ ద్వై తా నం దః

(1) “యోగానందః పురోక్తే య” ఇత్యాదికే (105)
 “బ్రహ్మనందాభిధే గ్యంథ” ఇత్యంతే త్రయోదశప్రకరణే అవ్యవ
 హితపూర్వప్రకరణద్వయోక్తయోగానందనిజానందయో ర్యోగజ
 సాక్షాత్కారవిషయత్వ- నిరుపాధికత్వమాత్రప్రయుక్తభేదయో ర్వ
 స్తుతో నిర్భేదయో రద్వైతాత్మత్వప్రతిపాదకే అద్వైతానందే -
 అదే—

(1) “యోగానందః పురోక్తే య” ఇత్యారభ్య (61) “ఏక
 మృత్నిండవిజ్ఞానా” దిత్వంత మవ్యవహితపూర్వప్రకరణద్వయోక్త
 యోగనిజానందయో ర్యోగజసాక్షాత్కారవిషయత్వనిరుపాధికత్వ
 మాత్రప్రయుక్తభేదయో ర్వస్తుతో నిర్భేదయో రద్వైతానందా
 త్మత్వప్రతిపత్తయే తైత్తిరీయశ్రుత్యాదిభి ‘రానందాద్వైవ బ్ర’ల్విత్యా
 దిభి ర్నిఖిలజగద్వివర్తపాదానకారణత్వ మఖండాత్మనః పరిణామా
 రంభకారణతావాదనిరాకరణపూర్వక మనేకదృష్టాంతోపబృంహిత
 (‘దేవాత్మకే క్తి’ మిత్యాది) శ్వేతాశ్వతర, వాసిష్ఠబాలకాఖ్యాయికాది
 గమ్యనిర్వచనీయమాయాశక్తిమాత్రాన్నిరూప్య, నిస్తత్త్వ, వినా
 శిత్వ, వాచారంభణత్వాదిలింగైర్వహదేరివ వియదాదేరవి నిఖిల
 వికారజాతస్య సత్కాధిష్ఠానాత్మకమృద్వ్య దఖండానందాత్మన ఏవ
 నిజస్వరూపతయా నిశ్చయో దేకవిజ్ఞానేన సర్వవిజ్ఞానప్రక్రియయా
 నిరుక్తరీత్యా నిఖిలకార్యనిపుత్వా అద్వితీయపరమపురుషార్థసిద్ధి
 రిత్యుక్త్యా; (62) “సచ్చిత్సుఖాత్మకం బ్రహ్మ” త్యారభ్య (84)
 “వాసనానేకకాలినే” త్యంత ముక్త మేకవిజ్ఞానేన సర్వవిజ్ఞాన
 ముపాదానోపాదేయయో ర్భ్రహ్మజగతో స్వరూపజ్ఞానాపేక్షిత్యా
 త్పాపేనియ-ఛాందోగ్య - ఐతరేయ - తైత్తిరీయాది, శుక్త్యుక్తగత్యా

బ్రహ్మణ స్సచ్చిదానందాత్మకత్వం, శ్వేతాశ్వతర - బృహదారణ్య
కాద్యుక్తరీత్యా జగతో నామరూపాత్మకత్వం చ నిరూప్య, మృదస
న్యాత్మక ఘటాదీనామివ - బ్రహ్మనన్యాత్మకస్య వియదాదే ర్జగత
స్సముద్ధానస్యబుద్ధుదాదివ త్తల్పితనామరూపనిరాకరణపూర్వక
మధిష్ఠానసత్యజ్ఞానానందాత్మానుసంధానం నిరంతర మాపర్తనీయ
మిత్యుక్తాః (85) "మృచ్ఛక్తివ ద్భృహ్మశక్తి" రీత్యారభ్య (104)
"ఏవంచ నిర్జగ ద్భృహ్మ" త్యంతం జీవనిద్యాశక్తిరేవ వివిధ
విచిత్రానేక చేతనాచేతనసర్వససామర్థ్యే సతి, బ్రహ్మమాయాశక్తే
ప్రత్యాసర్థ్యం కైముతకనిర్ద మితి నిశ్చిత్య, సార్వజనికమనే
రాజ్యోపేక్షణవ నిఖిలనామరూపాపేక్షణేన వివేకినే నిర్జగదదైత
బ్రహ్మాత్మనిద్ది ర్భవే దిత్యుక్తాః (105) "బ్రహ్మనందాభిధే
గ్గంధ" ఇతి శ్లోకే నిరుక్తరీత్యా జగన్నిత్యాత్వచింతయా అద్వైతా
త్మానందసిద్ధిః ఫల మిత్యవసంహృతమ్.

అత్ర సంగ్రహీతార్థస్త్ర - పూర్వోక్తప్రకరణద్వయోక్తానందయో
రద్వైతాత్మత్వప్రతిపత్తయే వివిధాభి శ్శూతిభి రుపపత్తిభి శ్చైక
విజ్ఞానేన సర్వవిజ్ఞానప్రతిజ్ఞానురోధేన బ్రహ్మాత్మ న్యవిద్యామాత్ర
కల్పితస్య నామరూపాత్మకస్య జగతో మృద్దుటవ త్సముద్రతరం
గవ ద్రజ్జుసర్పవ త్స్వర్ణభూషణవచ్చ మిథ్యారూపత్వే నాధిష్ఠానా
నన్యత్వం నిశ్చిత్య, నామరూపనిరాసే నాకల్పితాద్వితీయ బ్రహ్మ
త్మానందోఽత్య పరమపురుషార్థ ఇత్యవసంహృతమ్.

14. విద్యానందః

(1) "యోగే నాత్మవివేకేనే" త్యాదికే (65) "బ్రహ్మనందా
భిధే గ్రంధ" ఇత్యంతే చతుర్దశకరణే దుఃఖాభావాదిచతుర్విధ
విద్యానందప్రతిపాదకే విద్యానందే - ఆదౌ -

(1) యోగే నాత్మవివేకేనే” త్యారభ్య (3) “దుఃఖాభావశ్చ కామాప్తిరిత్యంత మనంతరపూర్వప్రకరణత్రయోక్తాభి - ర్లోగ - అత్మవివేక - ద్వైతమిథ్యాత్వచింతాభి రవాప్తస్య దుఃఖాభావ - కామాప్తి - కృతకృత్యత్వ - పాప్తప్రాప్యత్వాత్మక చాతుర్విధ్య కథనం పశిజ్ఞాయ; (4) ఐహికం చాముష్మికం చే” త్యారభ్య (17) మాతాపిత్రో ర్వధస్థేయ” మిత్యంత ‘మాత్మానం చే ద్విజా నీయా’ దితి శృత్యుక్తదిశా విదుషా దుఃఖాశ్శయే దేహత్యయే కుత్యాపి తాదాత్మ్యాధ్యాసాభావా దద్వైతానందోక్తపరాత్మవివేచన ప్యగ్నియయా వాప్తపభోగ్యాభావే నాత్మానందోక్త జీవముఖ్యాత్మ విచారప్యగ్నియయా భోక్త్యాభావేన చ ‘యథైషికాతూలమ్’ ‘యథై థాని’ ‘స మాత్మవధేన’ ‘యస్య నాహంకృత’ ఇత్యాది శృతి స్మృతిశతేనా ప్యగించననిర్విశేషాద్వయాఖండ చిన్మాత్యాత్మత్వా ద్విదుషా న త్వాప్యైహికాముష్మికయో ర్దుఃఖలేశ ఇతి దుఃఖాభావం నిరూప్య; (18) “దుఃఖాభావవదే వాస్యే” త్యారభ్య (37) “యద్వా సర్వాత్మతా” మిత్యంతం సత్యాల్పానల్పత్వకృత కామానల్పా ల్పత్వప్రయుక్తానందాల్పానల్పత్వవశా దానందతారతమ్యకాలిభ్య స్సార్వభౌమాది సూత్రాత్మాంతేభ్యోఽపి శ్రోత్రియ స్వాకామహతస్య విదుషా విశుద్ధసత్త్వకాలిత్యేన గరీయస్తాద్వా, అబ్రహ్మసార్వ భౌమవర్యంతానందానా మకామహతవిద్వచ్ఛ్రోత్రియానందమహ ర్షవశీకరాయమాణత్వాద్వా, సాక్షిచిదాత్మనా విదుష సర్వానందా వచ్ఛేదకనిఖిలదేహంతర్యామిత్వాద్వా, సార్వాత్మ్యభావేన నిఖిలా న్నాన్నాదాత్మానుభూత్యా సామగాయకతయా వా సర్వకామాప్తిం నిరూప్య; (38) “దుఃఖాభావశ్చ కామాప్తి” రిత్యారభ్య (64) “అహో శాస్త్ర మహో శాస్త్ర” మిత్యంతం త్వుప్రదిపాంతోక్తావదూ తోపనిషద్రీత్యా విదుషఃపరాధ్యారోపితోపాధిత్యేఽపి నిర్విశేషాఖండ

చిదాత్మత్వా త్కృతకృత్యత్వ - ప్రాప్తప్రాప్త్యత్వనిరూపణపురస్సర
మాత్మన స్సర్వథా ధన్యతమత్వ ముక్త్యాః (65) "బ్రహ్మనందా
భిధే గృంథ" ఇతి శ్లోకే స్వాత్మత్వైవర్యంతవిద్యానందోఽస్మిన్ ప్రక
రణేఽభిహిత ఇత్కుపసంహృతమ్.

లత్ర సంగృహీతార్థస్త్ర - అనందప్రకరణత్రయోక్త యోగ -
ఆత్మవివేక - ద్వైతమిథ్యాత్వానుచింతన సమధిగతవిద్యానందస్య
విదుషా నిర్వికేషాఖండ చిన్మాత్రాత్మతయా వివిధశ్రుతిస్మృతి
యుక్తివిద్వదనుభూతిభిః పుఃఖాభావ - సర్వకామావాప్తి - కృత
కృత్యత్వ - ప్రాప్తప్రాప్త్యత్వరూప చతుర్విధపరమార్థలాభ పృథ
ర్భనపూర్వకం ధన్యాత్మత్వ ముక్త మనేకథా తృప్తిపాంత ఇ
వాస్మిన్నపి.

15. విషయానందః

(1) "అథాత్య విషయానంద" ఇత్యాదికే (35) "ప్రియా
ద్ధరిహరోఽనేనే" త్యంతే పంచదశపాదరణే మంచితమాధికా
రిణో మిశ్రబ్రహ్మపాస్తయే, బ్రహ్మనందద్వారభూతవిషయా
నందనిరూపకే విషయానందే - ఆదౌ -

(1) "అథాత్య విషయానంద" ఇత్యాదీభ్య (19) యద్య
త్సుఖం భవే త్తత్" దిత్కంతం శాంత - ఘోర - మూఢాత్మ
కాను, - సత్త్వ - రజ - స్తమోరూపాను త్రివిధాస్య వ్యంతఃకరణ
పుత్రిమ సచ్చిదాత్మబ్రహ్మణః ప్రతిబింబసం, శాంతా స్వానందా
త్మకబ్రహ్మణోఽపి, జలే వహ్ని రౌష్ణ్యమాశ్రస్య, కాషి తు ప్రకాశ
స్యాపి పరిశుభలసవ దిత్కాదిక ముక్త్యాః, ఘోరమూఢయోః కామ
క్రోధ - విషాదాలస్యాదిరూపత్వేన దుఃఖభాజనత్వా త్సుఖలేశస్యా
వ్యభావః, శాంతా స్వప్తస్యాప్తి తద్వైరాగ్యాద్యంతర్ముఖపుత్రిమ

సత్త్వాతిశయా ద్విద్యానందోక్తగత్యా నిరంతరం సతరాం బ్రహ్మ
నందప్రతిబింబనకృతానందాతిశయ ఏవేతి వివృత్య; (20) "సత్తా
చితి స్సుఖం చే"త్కారభ్య (33) "నిరుపాధిబ్రహ్మతత్త్వ" ఇత్యంత
మాత్మ - ఆద్యైత - విద్యానందే మాత్రబ్రహ్మవిచారే, యోగా
నందోక్తయోగే ధ్యానదీపా క్తనిర్గుణోపాసనేఽప్యనధికారిణోమందత
మాధికారిణో వ్యవహరేఽపి మిశ్రబ్రహ్మోపాసనార్థం మృచ్చిలాదౌ
సత్తాం, ఘోరమూఢయో యుద్ధివృత్త్యై శ్చితిం చ, శాంతా స్వానం
దం చ బ్రహ్మరూప మవలంబ్య, మాయామయాత్మకనిరుక్త సచ్చి
దానందోపాధిత్యయం ధిక్క్రత్య, ఆసత్తాలంబనం శశవిషాణాదిక
ముపేక్ష్య, నిరంతర ముపాసనానాం నిరుపాధికాద్వితీయనిస్త్రి
పుట్టాత్మక స్వయంప్రకాశబ్రహ్మనుభూతి ర్భవ తీత్యుక్తా; (34)
బ్రహ్మనందాభిధే గ్రంథ" ఇత్కారభ్య (35) "ప్రియా ధృతిహరోఽ
నేనే" త్యంతం విషయానందస్యాపి బ్రహ్మనందద్వారస్య స్వేష్ట
దేవతానుస్మరణేన గృంథస్య చ సమాప్తి రుక్తా.

అత్ర సంగృహీతార్థస్త- పూర్వప్రకరణే మాత్రవివిధాత్మవిచా
రేషు, నిర్గుణోపాసనేఽప్యనధికారిణో మిశ్రబ్రహ్మోపాస్తిద్వారా
బ్రహ్మనుభూతిప్రదర్శనాయ, మాయామయానా మసత్తాలంబన
శశవిషాణాదీనా ముపేక్షిణం, మృచ్చిలాదీనాం మూఢఘోరాంతః
కరణవృత్తీనాం శాంతాంతఃకరణవృత్తీనాం చ యథాయోగ్యం
సచ్చిదానందాభివ్యంజకతయా తత్ర తత్ర వ్యవహరేఽపి తన్మా
త్రాభిధ్యానేన నిర్విశేషాద్వితీయాఖండాత్మానంద ప్రతిపత్తిలాభ
మందతరాధికారిణోఽపి జిజ్ఞాసో ర్భవతీతి ప్రదర్శితమ్.

ఓంకారమందిరం,

12-3-1946

గురుశ్రవణి ధేయః,

ముదిగొండ వేంకటరామశాస్త్రి.

ఓం శ్రీసర్గు శృంగణ

వేదాంత పంచవశీ

అంధ్ర తాత్పర్య సంగ్రహము

అంధ్ర పాశ స్త్యము

శ్రీమద్వాచకవిద్యారణ్యమహాస్వామిగారు దామ్రు దివియే దేశవిత్తా
భిష్టులగు పెద్దలగు పెద్దలనిచ్చియును. ఈమహామహానుజులు జగద్గురు శ్రీమద్వాచక
శంకరభగవత్పాదుల తిరువారే దత్తిరంపరలో శ్రీశృంగేరీజగద్గురు శాంకర
పీఠము నిర్మించి పదునొండవ మహాపురుషుడు. వీరియొక్క మగు
వేదాంతపంచవశీ వివిధవేదాంతప్రకరణ శిష్యునిగా విరాజిల్లుచు సామాన్య
ముగ సరిలముముఖుల కిష్టంతోపకాశ మై ముఖ్యముగ శాంధ్రుల కిష్టంత
ప్రేమపదమై యున్నది.

శ్రీమద్వాచకశంకరభగవత్పాదు లాంధ్రులు కానిపోయినను యావ
ద్భారతభూమిలో శాంధ్రులయందే వారి కపరిమితకీన్యవాత్సల్యము కలదు.
అందుల కొటిరిండు నిదర్శనములఁ జూపెద -

శ్రీశంకరాచార్యకాలమునాడు యావద్భారతభూమిలోని యశే
మహాపండితులుగూడఁ గలిపేరణముచే శౌధవార్యకాది వివిధవైదికేతిక
మతావలంబులై స్నానసంధ్యాదులఁగూడ వదలి విజ్ఞానావతారయూర్తి
యగు శ్రీశంకరభగవత్పాదులవారిని వివిధరీతులతో బ్రీతిఘటించుచుండిన
యాసూరికేళిలములఁగూడ శ్రీభగవత్పాదప్రీతిస్థాప్య మగువైదికీర్త
బ్రహ్మకాండసామరస్యనుభూతి యాంధ్రులలో నప్రచలితమై యుండుట
వలననే వారట్లు భగవత్పాదులకు బ్రీతిఘటించి శ్రీజగద్గురువులకు విషయ
విధేయతలతో నాశ్రయించుటయు, జగద్గురువులు వీర్యాంతరస్యమును

గ్రహించి యనవద్యబ్రహ్మత్వవిద్యావరద్యాపాం గావశ్యకముతో ననుగ్రహించుటయు జరిగినట్లు -

“నిజపాదసహజసేవనాయై । విసయేన స్వయ మౌగతా నధాంధ్రాశా
అనుగృహ్య, స వేంకటాచరేశం । ప్రణిప త్యాప విదగ్ధరాజధానిమ్”

ఈమాధవవిద్యారణ్యశంకరవిజయశ్లోకములవలన దెలియుచున్నది. ఇందులొ శ్రీశంకరభగవత్పాదులవారి శాంధ్రులయందుఁ గలవిద్యవాత్సల్య మెంతటిదో తెలియవచ్చును.

మఱియు శ్రీమదాద్యశంకరభగవత్పాదులవారిచే దిగ్విజయవంతులయై యావద్భారతభూమిలో నాబుదిక్కుల స్థాపితము లైనధర్మస్థాపనాచార్య పీఠములలో దక్షిణదిక్పరిష్కృత మైనగ్గాటకరాజధానిలోని శ్రీకృష్ణశాఖగ ధ్యుబీతమునకు మతామ్నాయములొక బ్రహ్మణ్యదేశముల చేర్పొనెను రాజ ధాన్యభిమానమునబట్టి కగ్గాటకమునగాని, స్వయస్మస్థానాభిమానమునబట్టి కేరళమునగాని మొదటఁ చేర్పొనిన నైదేవీనపారమార్థిక మగునాంధ్రాభి మానముచే -

“ఆంధ్ర - ద్రవిడ - కర్ణాట - కేరళాదిప్రదేశః

శృంగేయధీనా దేశాస్తే హ్యవాచీదిగవస్థితాః”

ఈవిధముగ నాంధ్రదేశమునే ప్రప్రథమముగఁ చేర్పొనియుండిరి.

ఇట్లే శ్రీమదాద్యశంకరభగవత్పాదులవారిచే శ్రీమాధవవిద్యా రణ్యులవలెనే పీఠాధిపతులు గావలసినవని వారితరువార నంతగా నైదిక సామ్యాజ్యపట్టభద్రులై, చతురధికేశతమహాప్రబంధనిర్వహితులై, నిఖిలగ్రామ కర్తలై, కుడకుఁ బారచువాండ్లము నధిష్టించిన శ్రీమదప్పయవీక్షి లేంఁకుల వారు ద్రావిడులే యైనను, పారమార్థికవృద్ధిగ్ -

“శంధ్రత్వ మాంధ్రభాషా చ ప్రాభావరహిత్రయః

తత్ప్రాపి యావాప్ యా నాల్పస్య తిపః ఫలమ్”

అని యాంధ్రత్వమును, ఆంధ్రభాషనుగూడ మహాతపఃఫలముగాఁ గనియాడిరి.

వైముదావారణములబట్టి సహజముగ స్వధర్మానుష్ఠానకర్తృత్వము, తన్ముఖముముఖాగమ సర్వాంధులకు వైజములని తెలియుచుండుటగాఁగ నేమగుచుండ యనద్యుక్తము వంతులగునట్టి నవలోకించిన శాంధ్రుల కావైష్ణవ మట్లే బహుశా గావించుచున్నది.

కావునఁ గేవలసంస్కృతవాద్యముగానే ప్రకృత వేదాంతపంచదశీ సారసంగ్రహరత్నావళిములు, పంచదశీ తాత్పర్యసంగ్రహముగూడ విద్యాభిసేకర్యామై సంగ్రహితములై యుండినను, ఆంధ్రభాషలోఁగూడఁ దత్తాత్పర్యసంగ్రహము నివటఁ జొందుపజుచినచో సంస్కృతభాషాపరివేళము లేనిబహుసంఖ్యాకులు ముముక్షువులు నగుశాంధ్రుల కేతాత్పర్యము ననుసరించి యిందలిస్థోక్తిములఁ గంతమున ధరించి తిలకించుభాగ్యము లులుగునని తలంచి యీ వేదాంతపంచదశీ - ఆంధ్ర తాత్పర్యసంగ్రహరచన కుపక్రమించితిని.

పంచదశీసమన్వితాత్మర్యము

వేదాంతపంచదశీ యనఁగా - శివనిష్కాసమును బడునైమిషప్రకరణములలో నావిష్కరించెడిగ్రంథ మని భావము. ఆగ్రంథరాజమును బాగుఁ బరిశీలించినచోఁ జతుర్దశభువనమూలాధారభూతధర్మస్తంభాత్మకధిగవన్మాత్రివలెను, జతుర్దశప్రకరణప్రధానప్రమేయమాలనూత్రివర్తస్వప్రకాశః మగుటచేఁ జతుర్దశభువన ప్రతిఽంబగాగ్రహి యగుదివ్యకావ్యణముగను, జతుర్దశప్రకరణాత్మక కాభోపకాళా పత్రపుష్పఫలరసభాసుర దివ్యకల్పచహ్వక్షరీజభూరిముగను, నిందుఁ బ్రప్రథమముగ విరాజిల్లు పృథ్వీకర్తృవివేక మొట్టియే వేదాంతపంచదశీసర్వస్వ మన శొభ్యమన్నది.

మఱియు నెట్టిబ్రహ్మైక్యైక్య విజ్ఞానమాత్రాంశోదయ మయినంతనే యేనాదిజననమరణాద్రిచుణవిదాన మగుస్వాత్మాజ్ఞానగాధాంధకారము పూరింపచలై శీతస్మృతైనందనాత్రాజ్య మబ్బునో యట్టియాపనివదవిజ్ఞానమే యీపంచదశీప్రకరణములలో వ్యప్తిగను సమన్వితము వివిధరీతులఁ బ్రకాశితమై యున్నది.

అందుఁ గ్రమముగా నైదు వివేకప్రకరణములు, విదు దీపప్రకరణములు, విదానందప్రకరణములును గలవు. కావున నీపంచకత్రికముముయొక్క వివేక -

దీప - ఆనందనామక్రయనిర్దేశములననే యేతద్విముఖులకు - అవివేక - ఆంధకార - దుఃఖములు వదల వనియు, నేతదభిముఖులకు వివేకము పుగి ప్రస్తై, యానందపర్యవసన్న మగుననియు సూచిత మగుచున్నది.

మఱియు నిఖిలవేదాంతప్రధానప్రమేయము, లేక తత్త్వరూపస్వాది మహావాక్యార్థము నగుచీవబ్రహ్మైక్యమే సుచిత్తద్వైతలో నిర్వక్తపంచకక్రయ పులిపాద్యమని చెప్పవచ్చును. అందు వివేకపంచకములో 'త్వన్యథ' ప్రధాన విచారము, దీపపంచకములో 'తదథ' ప్రధానవిచారము, ఆనందపంచకములో 'అస్యథ' ప్రధానవిచారము పులిపాతమై యున్నది.

తీ వ బ్ర హ్మై క్య ము

తీవబ్రహ్మైక్య మనగా - సిద్ధ మగుప్రత్యగభిన్నబ్రహ్మకస్తువేగాని పాధ్యకస్తువు గాదు. అట్లేనను రజ్జుస్వభావము సర్వభృమిగాఁ బరిణమించినట్లు లేక యజ్జాతరజ్జువే సర్వముగా జ్ఞాతమైనట్లు - గాఢసుషుప్త్యాత్మక స్వాత్మాత్మాభావమే బాగ్రత్స్విప్స విజ్ఞానాత్మకముగాఁబరిణమించుటచే లేక సూషుప్తికాజ్ఞాతాఖండాత్మయే బాగ్రత్స్విప్స రూపములుగ నోచరించుటచే బాగ్రత్స్విప్స సుషుప్త్యాత్మక స్థూలమాక్షుకారణ కరీరతీయమునకు పాక్షిభూతము, అధిష్ఠాన భూతము లేక స్వరూపభూతము నగుతనయఖండదృగాత్మసితికి స్వస్తి చెప్పిన ప్రతిప్రాణీయు రజ్జుసర్వమువలె మరుమరీచికాజలముభంగిఁ దనయందుఁబెంచెడి యావరిణవిక్షేపాత్మకదృశ్యమలయందే సత్యవృష్టి నిడి తద్వత్కావేకముతో నిహపరలోఃఫలత్పత్తో వివిధరాజిః కైదిః సాధనఫలసంపన్న మగ్న చిత్తైః కైయవాజితనవమరణభ్రమకాత్మక సంస్ఫుటితక్రమనఁ బరిభ్రమించుచుండునవివేక యగుచీవునకు సుకృతివిశేషచక్రమున యత్కించిద్వివేకోదయ మైనంతచే సర్వ సాధనములు సర్వఫలములు దుఃఖాత్మకములుగ దుఃఖాంతములుగఁబెరియును. అప్పుడు సర్వత్ర నిర్వేద ముదయించును. అట్టివివిధవిషయాదాసీన్యలక్షణ సాత్త్వికవిరక్తియు, సహజాద్వితీయాఖండానందాత్మాసక్తియు ననంతకోటి జన్మాన్తరసుకృతరాజివే నేజన్మమున నుదయించునో యాజన్మములో నాక్షణముననే శ్రీసద్గురువగ్నిహపాత్రుఁ డగును. అప్పుడు తనకుఁ బూర్వము

వలకుఁ బోక్షముగఁ దోచుచుండెడి నిభిలక్షణజ్ఞాన్యధ్యధిసైవము సజలలోఁ
సాక్షి యగునరబ్రహ్మముయొక్క చరిత్ర యిహాపి యిహాత్రయాధి
స్థిత యగుననయొక్క చరిత్రయై నిత్యాపబోక్షముగఁ జూపట్టును. అదియే జీవ
బ్రహ్మైక్యానుభూతి. అదియే సమ్యక్సర్వము. తదనుభవముడే జీవన్ముక్తుడు.

జీవన్ముక్తుడు

అతఁ డెల్లప్పుడు సంతర్భుఁ డగుటచే నాభాసమాత్రిముగఁ దన
యందు దేహేంద్రియాదిసిందాండముయొక్క భూతభూతికాది బ్రహ్మాండము
యొక్క ప్రకృతివివృత్తులు చూపట్టుచున్నను “చితవాత్మ్యవిదగ్ం సర్వమ్”
“బ్రహ్మైకం బ్రహ్మ హవిః” ఇత్యాదిసృతిస్మృతికేరప్రతిపాదనములతో
విశ్లేషసమాధానాది సర్వవ్యవహారములలో నాతఁ డనాదిదృశ్యావేగ్రహ
విముక్తుఁ డగుటచే నఖండదృశావేగముతో, మమతారహితపూర్ణహంతితో
సర్వము తానై వెలుగుచుండును.

మరుమరీచికాజలము దూరమునుండి యవివేద్యునితో గోచరించి
నపుడు ప్రవర్తకమై దుఃఖజనకమైనను, సమీపించి పరికించి మరుభూతి
సూర్యప్రకాశమాత్రమే యని గ్రహించినపిదప, దిరిగి దూరమున కేగి చూచి
నపుడు తనకంటికి యథాపూర్వము జలప్రవాహముగ గోచరించినను, దివి
యంతర మగువివేకవిజ్ఞానముచే నాజలము మిథ్యాభూతమే యనఁగా మరు
మరీచికామాత్రమే యని యెంచి యుపేక్షించుటచే దర్శితదుఃఖము
ప్రసక్తము గానిచందముగను ;

జపాకుసుమసన్నిధి సున్నప్పటిమును మాణిక్యమని భ్రమించినను
జపాకుసుమవ్యవధాముఁప్రకీయతో కేలధవళిస్ఫటికానుభూతి నొందిన
వివేకి తిరిగి యాస్ఫటిక మాజపాకుసుమసన్నిధిలో దనచక్షువుల కరుణముగ
గోచరించినను, అంతర మగువివేకవిజ్ఞానబలముచే దర్శాలమునఁగూడ
ధవళిస్ఫటికానుభూత్యాత్మక సమ్యక్సర్వముతో నానందించుకొను;

ఇందియాళ్లములను - ఇంద్రియములను, మనోరాజ్యమును - మన
స్సును నుపేక్షించినంతనే సద్గురుమహావాక్యోపదేశబలమున వివిధదృశ్యవైచి
రహితాఖండాద్విరేయదృశ్యాత్రిస్వరూపుడై విరాజిల్లును. ఇదియే శమదమ
సమాధ్యాత్మకనిర్వృత్తినిష్ఠలోని మహావాక్యార్థసంస్కారానుసృహిత జీవ

బ్రహ్మైక్యలక్షణకైవల్యానుభూతి యని పెద్ద లందురు. ఇదియే వేదాంత పంచదశీప్రధానప్రమేయము.

అట్టిసమ్యక్సర్వ తిరిగి యారబ్ధాభాసార్థకబుద్ధింద్రియాద్యర్థభూమిక లతో మెలగినను బ్రహ్మకైవల్యమర్థము - అనునాస్పటికాని తత్త్వవేత్తరచేనే యెట్టివాక్కి నైదివ్యవహారములలోఁగూడఁ దాఱుమాఱుగాక యనుక్షణము సర్వమును నఖండదృశ్యాత్మమాత్రముగ ననుభవించుచు -

“అహో కాత్ర మహో కాత్ర మహో గురు రహో గురుః

అహో పుణ్య మహో పుణ్య మహో వయ మహో వయమ్ ||”

అనుకొనుచు, చీవస్మృత్యానందకుండిలుండై విరాజిల్లుచుండును.

ఇట్టిసమ్యక్సర్వమమును, లేక యిద్వితీయ బ్రహ్మైక్యసాక్షాత్కారమును మహావాక్యములద్వారమున సద్గురువులే యనుగ్రహించు రనువిషయము సకల వేదాంతప్రకరణముప్రసిద్ధమే. కాని శ్రద్ధావిద్యారణ్యచరణు లీపంచదశిలో నిరూపించినట్టి యామహావాక్యార్థవిచారప్రక్రియలు వారియనన్యసామాన్య శిష్యవాత్సల్యమునకు నిదర్శనములు. ఇంతిసులభముగ, నింతివిస్మయముగ, సప్రమాణముగ నేగ్రంథాంతరములలోఁగూడ నీప్రక్రియలు గానఁబోము.

మ హా వా క్యా ర్థ వి చా ర పృ క్తి య లు

I స్థూలనూక్ష్యవ్యప్తిశరీరద్వయాత్మక పిండాండమునకు నీజభూత మగుటచే గాఢసుషుప్తి చీవోపాధి యగునవిద్య యన నొప్పు. స్థూలనూక్ష్య సమప్తిహరణ్యాగర్థవిరాడ్రూపశరీరద్వయాత్మక బ్రహ్మాండమునకు నీజభూత మగుటచే నాగాఢసుషుప్తియే యాశ్వరోపాధి యగుమాయ యన నొప్పు - ఈసరితాసమాయాభవిద్యలే మహావాక్యగతతత్త్వంపదవాచ్యార్థములు. తదు భయనిరాకరణముచే సిద్ధమయ్యెడితదుభయాధిష్ఠానాఖండవిద్యాత్మకసూక్తియే యఖండార్థబోధ. అదియే చీవబ్రహ్మైక్యాత్మకకైవల్యము. ఇదియొకప్రక్రియ.

II అనాద్యవిద్యాత్మకకారణోపాధి, లేక సుషుప్తి యాశ్వరోపాధి యగుటచే ‘తత్’ పదవాచ్యార్థ మన నొప్పు. కారోపాధి, లేక స్థూలనూక్ష్య శరీరద్వయము చీవోపాధి యగుటచే ‘త్వం’ పదవాచ్యార్థ మన నొప్పు. ఏతద్వయనిరాకరణముచే సిద్ధమయ్యెడితదుభయాధిష్ఠానము - అనఁగా గార్య

కారణస్వభావరహితము, లేక ఆవరణవిశ్లేపరహిత మగునఖండవిచార్య న్నూర్తియే యఖండార్థబోధ. అదియే జీవబ్రహ్మైక్యాత్మకకైరల్యము. ఇది రెండవప్రక్రియ.

III వివిధవిషయగ్రాహక పంచకోశాత్మక సేంద్రియదేహమనస్సంఘాతరూప మగుపిందాండమే - 'త్వం' పదవాచ్యార్థము. గ్రాహ్య మగు పంచభూతభౌతికాత్మక విరాడ్రూపబ్రహ్మాండమే 'తత్' పదవాచ్యార్థము. ఈ గాగ్రివ్యాగాగ్రివాకాత్మక జీవేత్వోపాధిద్వయనిరాకరణముచే సిద్ధమయ్యెడి తిరుధయాధిష్ఠానాఖండార్థన్నూర్తియే యఖండార్థబోధ. అదియే జీవబ్రహ్మైక్యాత్మకకైరల్యము. ఇది మూడవప్రక్రియ.

ఈవిధముగఁ గలకారణవ్యయ, ఆవరణవిశ్లేపవ్యయ, కేవలవిశ్లేప ద్వయరూపము లగునెట్టిజీవేత్వోపాధిద్వయనిరాకరణ మొర్చివను నిష్క్రి పంచాఖండాద్వితీయవిచార్యకైరల్యలాభము సమమే యగును. కాని యీప్రక్రియలలో వాచ్యార్థనిరాకరణ మెట్లో; అఖండార్థన్నూర్తికి - సమ్యక్ దర్శనమునకుఁ - కైరల్యమునకు స్వరూప మెద్దియో; ఇం దేప్రక్రియ యెట్టి సాధకున కుపకరించునో - ఇత్యాదిబ్రహ్మవిద్యారసాస్థములు సద్గురుకరుణా మాత్రిసమర్థవ్యములే యనువిషయములు -

“తయో క్షేప్త్యం క్రుత్యంలే ఘాపదిశ్యతే”

అని శ్రీవిద్యారణ్యచరణులు ప్రథమప్రకరణముననే పోషింపిరి.

“అత్మసత్త్వానుబోధేన న సంకల్పయతే యదా

1 అమనస్తాం తదా యాతి గ్రాహ్యభావే తదగ్రిహః”

అని మాండూక్యకారికలలో శ్రీగౌడపాదులు సెలవిచ్చినట్లే

“యస్మిన్ యస్మి న్మనీ లోకే బోధ ప్రత్యదుపేక్షణే

య ద్విధమాత్రం త ద్భృహ్యే త్యేకంధీ ర్భృహ్యవిశ్చయః”

అని యమనస్కరాజయోగాగ్నిక పరబ్రహ్మవిద్యారసాస్థ సదుపాయమున నూడ శ్రీవిద్యారణ్యమునిచంద్రుఁడు వివరించెను.

ఇంతకుఁజూ గరుణావరుణాలయత్వము సద్గురుచరణులకు సహజా మూల్యబంకార మనుటకు నేటిగొనిగర్వనము కావలెనా ?

పంచదశీప్రతిప్రకరణతాత్పర్యము

1. ఏ వే క పంచకము

వివేచిపానందపంచకత్రితయాత్మక మగుపంచదశిలో మొదటి దగు వివేకపంచకమున బ్రాత్యక్షత్వాత్మక 'త్వం' పదార్థనిరూపణమును జేదచిద్వివేకముతో నుపక్రమించి భూతకోశద్వైతమహావ్యవితేకములతో నఖండాద్వితీయసచ్చిదానందాత్మక త్వప్రబోధము సఫలముగ నిరూపిత మైనది.

1. ప్రత్యక్షత్వప్రబోధము - మొట్టమొదటి దృష్ట్యాద్వివేక

యత్తేవే జీవాత్మపరమాత్మక త్వముల సచ్చిదానందమాత్రములుగ నిరూపించి, "తత్త్వమస్మా"ది మహావాక్యోపదేశముఖమున నధ్యాసోపాపవాది ప్రక్రియతో మాయావిద్యారతాన్యత్యజ్ఞే సమప్తీస్థూలనూన్మౌపాధిత్రితయాత్మక ద్వివిధవాచ్యాధనిరాకరణమునఁ దదఖండాత్మబోధ స్వప్రతిబంధకా సంభావనాది నిరాసముననాది ప్రదర్శనపురస్కరముగఁ బరమపురుషార్థరూప కైవల్యఫలముగ నిరూపితమై యున్నది.

2. పంచభూత ఏవేకము - ప్రథమ ప్రకరణ ప్రతిపాదిత

మహావాక్యార్థసమర్థుడేక్షిత మగు 'తత్' పదార్థవిజ్ఞానమును "సదేవ సామ్య" అనుకృతివిచారముఖమున నిరూపించుటతో వివిధభేదవాదాలచే నశించిధముల సత్యముగా నుత్పేక్షిత మగునిఖిలభూతభౌతికబ్రహ్మాండ జాలముగూడ ననిర్వచనీయమాయావిజృంభణమాత్రమే యని ద్రువపఱచి యట్టిసార్వత్రిక సవ్యాత్రాత్మానుభూతి యనెడిసమ్యక్దర్శన మంతికాలమునఁ గలిగినను కైవల్యము నిర్వృతమే యని ప్రదర్శితమైనది.

3. పంచకోశ ఏవేకము - ప్రథమప్రకరణోక్తమహావాక్య

విచారమునకును, ద్వితీయప్రకరణోక్తదేశదేశతత్పదార్థావిచారమునకును ముఖ్యముగ నపేక్షితమగు 'త్వం' పదార్థవిచారము "యో వేద సహితం గుహాయామ్" అనుకృతివిచారముఖమున వివృతమై కోశపంచసాక్షిగను, దదధి

సానముగను నిరూపితమగు 'త్వం' పదలక్ష్యాత్థమే "త త్త్విష్టే తదే వాసు ప్రాచిత్" అని చెప్పినట్టి సర్వాధిష్టానధూత బ్రహ్మత్వ తత్త్వముఁ బ్రకాశించుటచే "బ్రహ్మవి దాప్నోతి పర" మనది తైత్తిరీయబ్రహ్మసంప్రాంత కైతల్యఫలముగ నిర్ధారిత మైనది.

4. ద్వైత వివేకము - పూర్వప్రతిరణప్రతిపక్షాదిత మహావాక్యార్థబోధకు ఫరీధూరి మగుజీవన్ముక్తివందమును నిరూపించుటకై జీవత్వర్యతద్వైతనిరూపణపూర్వముగ జైవద్వైతిమే బంధకమని గుర్తించి, యందకాశ్రియజీవద్వైతమును ముందు నిర్దించి, కాశ్రియద్వైతిబలముతోఁ గ్రమముఁ గానుక్రొధాదితీవ్రద్వైతమును, మనోబాహ్యదిమందద్వైతమును నిరోధించి, సవ్యర్థస్యము నధిగమించుటతో సహజస్యంద్యాతీతివాసిస్థా ద్యుక్తి జీవన్ముక్తిపరాకాష్ఠాప్రాప్తి వల్లతమైనది.

5. మహావాక్య వివేకము - పూర్వప్రతిరణ చతుష్టయాపి మహావాక్యచతుష్టయ విచారప్రక్రియారహస్య మహాద్యవిచ్చిన్న సగ్రుహ ప్రధాయిః కుఃరవాస్యోపనిషద్గతిమహావాక్య వికరణాత్మిక స్లోకాష్టకము 'దనే నిరూపితమై యున్నది.

2. దీపవంచకము

వివేకవంచకోక్త తత్త్వియన్యర్థమును బరమతనిరూపకరణముచే సుప్రతిష్ఠిత మొనర్చి జీవన్ముక్తిని బ్రకాశింపఁ జేయుటకు దీపవంచక ముప్రకాంత మైనది. ఈ చిదాత్మిక 'త్వం' పదార్థపుధాన మగువివేకవంచకానంతర మక్షేత్ర మగుసదాత్మిక సత్పదార్థప్రధాన మగుజీవవంచక మార్థ మైన దని చెప్ప వొప్పును. అందు -

6. చిత్రదీపము - అధ్యాత్మోపాపవాదప్రక్రియతోఁ జిత్రపట దృష్టాంతముతో స్థూలనూత్న కారణపుపంచాత్మకావస్థాత్రయమునకు బ్రహ్మత్వ తత్త్వముం దధ్యక్షతత్త్వమును జెప్పి; చతుర్విధాకావస్థాంతముతోఁ జిచ్చా కుర్వధ్యప్రక్రియతోఁ గల్పితములు, తత్త్వంపదవాచ్యాన్యములు నగుజీవత్వర

రూపములకు జలాభ్యాకాశములకువలె నిరాకరణ మొనర్చినంతనే తల్లత్వములు తమభేదాధిష్ఠానములు నశుత స్వైరపదలక్ష్యాన్యము లగుపూటస్థబ్రహ్మకు ఘటాకాశమహాకాశములకువలె వైశ్యభేదవార్థమై నిరుక్తావాదవైదికాచార్య సంప్రదాయరహితు లగుటచే బ్రాంతులై యద్వైతసిద్ధాంతమును బ్రతిఘటించుచుండెడిచార్యాకాదిసాంఖ్యాంతు లగుజీవవాదులను, దృణాన్నకాదియోగాంతు లగునీశ్వరవాదులను నిరసించి, యఖండాద్వైతాత్మ్యప్రబోధతో నుండుజీవన్ముక్తులు వివిధారబ్ధిచిహ్నితులై యున్నను శైశవ్యవైశ్య ముండు నశుచివయములో విప్రతిపన్ను లగుసాధకులసంకృతికై వైరాగ్యభోధోపరకులహేతుస్వరూపకార్యవిప్లయప్రదర్శనముతో, దుదకు బ్రహ్మాత్మవిచ్ఛిన్న యము ప్రకాశమై యున్నది.

7. తృ తీ య ము - చిత్రిహంతో క్తవిద్యన్ని క్షయభరీధూత

జీవన్ముక్తిప్రపంచనమునకై "ఆత్మానం చే ద్విజానీయా" త్తనాదీకుత్సర్థమే శ్లోకతికితో వివృతమై యున్నది.

ఇందుఁ గూటస్థచిదాభాసాన్యోన్యతావాత్మ్యాధ్యాపనద్వయము, విద్య దవిద్యద్వ్యవహారగోచరాహంకేర్ద్వార్థత్వైవిధ్యనిరూపణము, అవిద్య-ఆవరణ - తాదాత్మ్య - పరోక్షజ్ఞానాత్మకాదిద్యాభూమికాచక్రవ్యయపర్యంతానన్తత ఘోరసంసారదుఃఖనిత ప్రతిష్ఠము ప్రభవవిద్యాభూమికాత్మకాపరోక్షజ్ఞాన మునకు దళవద్యప్రాంతముతో, గావించివిప్రులచివారము, సమ్యగ్దర్శికైవాదాత్మ్యాధ్యాపనము పాపగణనిరూఢిఁ బ్రారబ్ధపరిణామాత్మకాంతేచ్ఛా జాలము లుండినను గానుశ్చిరములు కానందున వివిధిభిములు కాకును సూక్ష్మాంశము, వివేకదృష్టికై జిదాభాసునియందే గాన్పించుచుదేవత్రయజ్ఞులములు సమ్యగ్దర్శినిశస్వరూప మగుపూటస్థాత్మకుఁ గైముతిఁ న్నాయమున నప్రసక్తము లనురహస్యము-మున్న గుముఖ్యాంశముల నిరూపించి, కుదకు గుంజాత్తుంబాద్యప్రాంతముతో, విరాధ్యాలోపితసదసత్సంస్కరింధమునూడ సమ్యగ్దర్శి కప్రసక్తము లగుటచే నవధూతోపనివదు క్షద్విశ్రీయత్పరీయభూమికాత్మక విభిలదుఃఖనితప్రతినిరంతుకత్తప్రలు ధన్యాత్మవాదములతో నిరూపితములై యున్నవి.

8. హృత్పదీపము - పూర్వోక్తప్రకరణసప్తములలో, శ్లో
నిన బాధసామానాధికరణ్య ప్రక్రియతో నధికారిని హేధరణాత్మకమై వివిధ
యుక్తులతో ఖాదిత్యవర్ణనాదిత్యాదిదృష్టాంతములతో, గూటస్థానం విదా
త్వాతిక్త చిదాభాసుని నిరూపించి వివరణాద్యభిరుత ముఖ్యసామానాధిక
రణ్యములలో 'త్యం' పదలక్ష్యాన్వేషణియందువలెనే వార్తికారాద్యభిరుత
బాధసామానాధికరణ్యమునకు గూడ 'చిత్తి' పదార్థాఖండార్థాపకోక్ష
బోధసమయమందే వివిధకుత్రితైకపురాణాదిసంపత్తితో నెన్ని భాగింతి
సర్వమో యది రజ్జవే యన్న పైరుకు చిదాభాసుడో యకుకు భూట
స్థుడో యనువాచ్యాన్వేషణియమున లేక యూహ్యప్రవిలాపాత్మక బాధ
సామానాధికరణ్యమును సర్వసామరస్యముతో నిరూపించి, "వ నిశోధో
న చోత్పత్తిః" అనెడిసమ్యక్సర్వముజాతివాదసిద్ధాంతసిద్ధానుభూతి యప్ర
ధివ్య మనువిషయము జీవజగదీకాదిమూఢభ్రాంతిమేషుపరీవర్షణమున విద్య
దాత్మవ్యూహపరిదాకమునకు తాదయుగాని నిష్ఠముగాని లే దనుటతో
స్థిరీకరింపఁబడియున్నది.

9. ధ్యానదీపము - బుద్ధిమాంద్యస్థులవర్ణనాధాదికారణములనే
బూర్వోక్తప్రకరణాప్తప్రపంచిత మహావాక్యవిచారప్రక్రియలలో నెన్నియుఁ
గూడ లభించనిజ్ఞానువునకు సమ్యక్సర్వసాధనముగా సంవాదిత్రమవంటి
నిర్గుణోపాసనము ప్రకాశిత మైనది.

ఈముపాస్తి మాందూక్యాదుపనివద్విహిత మనియు, బాహ్య
వాసిష్టాది మంత్రబ్రహ్మత్రయముక్తి మనియు, ఉపాసనము మహాత్పత్తి
రూపమైయైనను వస్తురింతి మగుజ్ఞానము కావందునఁ గర్తృత్వంత్రమై నిరం
తర మావర్త్య మగువనియు, ఇం దనూలాకృత్యాదిగుణోపసంహార మావ
శ్య మనియు, బంచీకరణోత్తరీక సమ్యక్సర్వసాధనమై మున్నేయ మనియు
నిరూపిత మైనది.

10. నాటకదీపము - పూర్వప్రకరణోక్త నిర్గుణధ్యానమును
గూడ నవస్థింపఁబాలనియత్కంతమందాధికారి యగుజ్ఞానువునకు నధ్యా

రోపాపవాదప్రక్రియతో సర్వానుభవసిద్ధములగు - సాక్షి - అహంకార -
బుద్ధి - ఇంద్రియ - విషయము - లనెడి పృథీప - ప్రభు - వర్తక - తాలాది
ధారి-సభ్యాత్మకనాటకదృష్టాంతముతోను, లేక దృశ్యానువిద్ధవిద్యోబృహమాధి
తోను సమ్యగ్దర్శనలభ్యము నిరూపిత మైనది.

3. ఆ నందపంచకము

విద్యాత్మక 'త్వం' పదార్థప్రధాన మగువివేకపంచకము, సదాత్మక
తత్పదార్థప్రధాన మగుదీపపంచకముల కనంతరము ప్రసక్త మగువానందా
త్మక 'అహి' పదార్థప్రధాన మగువానందపంచక మారబ్ధి మైనది. అందు -

ఆ నంద పృథే ద సంతే త విపరణము

అనందము బ్రహ్మ - విద్యా - విషయానందత్రికయాత్మకముగా
కుండుఁ బ్రతిజ్ఞాతమై, యందు మొదటి దగుబ్రహ్మానందమే - 1. యోగ, 2. ఆత్మ, 3. ఆద్యైతానందప్రకరణక్రియములతోను, 4. విద్యా, 5. విషయా
నందము లందిమప్రకరణద్వయములతోను నిరూపితములై యున్నవి.

మఱియు బ్రహ్మ - వాసనా ప్రతిబింబాత్మకానందక్రమ వ్యతిరి
క్తానందమే కేత్రాందు లే దనుచు రీత్యంతరముగ నిర్వోచితభాగము చూపఁ
బడి యున్నది. అం దంతఃకరణవృత్తివికేషాత్మకము లగుటచే 4. విద్యా, 5.
విషయానందములు ప్రతిబింబానందము లనియు, నిజ-ముఖ్య-ఆత్మాపరపర్యా
యములగు 1. యోగ, 2. ఆత్మ, 3. ఆద్యైతానందములు సత్త్వస్వప్రకారా
వ్యక్త్యత్వస్వరూపములే యగుటచే నవి బింబభూతబ్రహ్మానందస్వరూపములను
యనియు, విషయానుభూతిరహిత మగుతూష్టింభావస్థిత్యాఁ బ్రత్యక్షానంద
మగువానందము వాసనానంద మనియు వివృతములై యున్నవి.

11. యోగానందము - సమ్యగ్దర్శి యగుయోగికి సామప్తిక

బ్రహ్మానందము నిరూపితమైనది. అచట-శకునిశ్శ్యవాద్యనేత్రోతదృష్టాంతము
లతో బుద్ధ్యుపాధిక-విదాభాసాత్మకజీవునకు సుషుప్తిలో బుద్ధ్యుపాధిలయవక
మున జగోపాధిలయముచే జఠార్కప్రతిబింబమునకు బింబత్వప్రాప్తిరే

“అత్ర పితృతాపితృ” ఇత్యాది కృత్యములతో బింబాత్మక సన్నిపత్తిరూప కైవల్యము నిరూపిత మైనది.

12. ఆత్మానందము - ప్రాథమిక యగుయోగి యోగానందోద్వేగ నిగానందలాభమునలెనే మందప్రజ్ఞా దగుల్భాసువునకుఁగూడ గణ-మిథ్యాత్మనిరాకరణపరస్పరముగ ‘త్వం’ పదలక్ష్యాత్మభూతాఖండచిదాత్మతత్త్వ మనుగ్రహిత మైనది.

అందు మైత్రేయాబ్రాహ్మణప్రక్రియతో ననేక శ్రుత్యంతరద్వైపంతో పతత్తులతోఁ బరిపుత్రివిత్తాదిగాత్యలకుఁ బంచకోణాదిమిథ్యాత్మలకుఁ దత్తద్వ్యవహారములలో ముఖ్యత్వ ముండినను మోక్షవ్యవహారములలోఁ దత్తన్నిరాకరణపూర్వకముగా నిజాత్మకే ముఖ్యత్వ ముండునని తెలుపుచుఁ బరమానందస్వరూపముగ నిజాత్మతత్త్వము నిరూపిత మైనది.

13. అద్వైతానందము - పూర్వప్రకరణద్వయ పరిశిషాదిత యోగానందనిజానందములు యోగజ్ఞానాక్షాంతారవిషయత్వనిరూపితేషములతో విభిన్నములుగ గోచరించుచేగాని యవి వస్తుతః యనువిషయ ముపపాదితమైనది. అందులకు “ఆనందాద్ధ్యేక శుక్ల్యుపపత్తులతో వారంభపరిణామజ్ఞాతారణవాదనిరాకరణపూర్వకముఁ క్షేతాత్మతర, కాస్మిన్మతాలకాఖ్యామిథ్యాదిప్రదర్శనములతో ననివ్వచనీయ హ్యయాక్తిమాత్రవిజృంభణమున నఖండాద్విత్తీయానందాత్మకు నిఖిలజగత్కారణత్వమును ద్రువపఱచి, యేకవిజ్ఞానమున సర్వవిజ్ఞానప్రతిజ్ఞతో నాచరూపాత్మక నిఖిలప్రపంచమునకు మృత్యువర్ణరక్తసంపాదిత్యైవంతో హ్యిహ్యత్మానన్యత్వమును జాపేత్సి, తత్పర్యాధిష్ఠానాద్విత్తీయ బ్రహ్మత్వానందస్వరూప మగుపరమపురుషార్థము నిరూపితమై యున్నది.

14. ఏద్యానందము - ఆనందప్రకరణత్రయోక్త యోగ - ఆత్మవివేక - ద్వైతమిథ్యాత్వానుసంధాన - సమధికత మగువిద్యానంద భవము వివిధకృత్యుపపత్తులతోను, ఆత్మంతికదుఃఖాధాన - సర్వకామా

వాస్తవిక - కృత్కృత్కృత్ - ప్రాప్తప్రాప్త్యర్థానుసారాభావమునానుసారములతో
వర్ణితులై యున్నది. ఈదేవుడు దృష్టిపాఠకులందువలె జీతస్మృతిధర్మాత్మ
వాదములు ప్రకాశము లైనవి.

15. విషయానందము - పూర్వోక్త చతుర్థప్రకరణముల

లోని యాత్మవిచారాన్వితమునకుఁ గాని, నిర్గుణోపాస్తికఁ గాని సమర్థత లేనట్టి
మందతమాధికారి యగుజ్ఞానువునకుఁ బరిచ్ఛిన్నవిషయానందద్వారమునఁ
బరిపూర్ణబ్రహ్మానందప్రాప్తి మగుమిత్రబ్రహ్మోపాస్తి నిరూపిత మైనది. అందు
సచ్చిదానందాత్మికపరబ్రహ్మవస్తువే సర్వకల్పవాధిష్ఠానమై సర్వవాచకూప
ములతో నెఱఁగొందుమండేనను అన్నియొక్క యాన్వయముమాత్రమే తత్ప్రజు
నందును, తాన్వయప్రకాశములు రెండును దవ్యామానకాన్వయందును నభివ్యక్తి
నొందినట్టి విషయ - ఆలస్యాదితామసమూహవృత్తులయందును, గాయత్రోధాది
రాజసభూతవృత్తులయందును దత్తదధిష్ఠానబ్రహ్మత్వయొక్క సత్ - చిత్
స్వరూపములుమాత్రమే యభివ్యక్తిము లగుచుండును; తృప్తివైరాగ్యాది సాత్విక
నందము ల్ఫలయం దానందాంశముగూడ గోచరించుచుండును; గావున
మఱి డేయేమనోవృత్తు లాదయించుచున్నను నందు మిత్రములగత
కానందమే కేవలసములఁ బరికించక యథాసంభవముగ సచ్చిదానందాంశము
బుద్ధిమూర్తిమే నధికారి మనుసంధించుచుండుటే మిత్రబ్రహ్మోపాస్తియనియు,
దీనిచేఁ గ్రహ్యమగు సర్వవిశేషప్రతిషేధపూర్వకసచ్చిదానందాద్వితీయాఖండా
త్మాధికమాత్మకైకల్యము మందతమాధికారికిఁగూడ లభించుననియు, బరమ
కాయణిఃకీభావము లగు శ్రీవిద్యారణ్యభువరణు లనుగ్రహించిరి.

ఓంకారమందిరము,
శ్రీ కుళ్యవృక్షగణయంతి,
(8-5-1963.)

ఇట్లు
గురుజనవిధేయఁడు
ముదిగొండ వేంకటరామశాస్త్రి.

